

HRVATSKI PLANINAR

1•1995 SIJEČANJ

ČASOPIS HRVATSKOG PLANINARSKOG SAVEZA JOURNAL OF THE CROATIAN MOUNTAINEERING ASSOCIATION

Godište 87
Volume 87

Siječanj 1995
January 1995

Broj 1
Number 1

SADRŽAJ

Godišnja priznanja najboljima	2
Hrvatski planinarski savez u 1994. godini	3
Planinarski savez Zagreba u 1994. godini	5
Jadranka Kleklin: Visoki Atlas — Maroko '94	7
Ladislav Janeš: Dodite na Seravski vrh u Velebitu	10
Ante Vukušić: Moj Brno	11
Miljenko Pavešić: Strehom otoka Krka	12
Dr. Srećko Božičević: Božićne jaslice na Sljemenu	14
Ante Juras: Planinarske fotografije Josipa Pejše	15
Juraj Posarić: Zagrebačka podzemna scena	18
Vlado Božić: Nezgode u istraživanju Lukine jame	20
Ivica Piljić: U Splitu osnovano Svjetsko športsko—penjačko vijeće	23
Dario Stella: Planinarstvo na prigodnim poštanskim žigovima	25
Tko je tko u hrvatskom planinarstvu	26
Zaštita prirode	26
Novim i nepoznatim stazama	27
Planinarstvo u tisku	29
Vijesti	30

Slika na naslovnoj stranici:

Božićne jaslice na Sljemenu

Foto: Dr. S. Božičević

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK: prof. dr. Željko Poljak, HR-41 000 Zagreb, A. Cesarca 5

UREDNIČKI ODBOR: Nikola Aleksić, dr. Borislav Aleraj, Darko Berljak, dr. Srećko Božičević, ing. Vlado Božić, Željko Gobec, Jakša Kopić, dr. Milivoj Kovačić, prof. Krunoslav Milas i Tomislav Pavlin

Godišnja preplata za 1995. godinu 65 kuna (za inozemstvo 35 DEM), poštanskom uplatnicom na žiro račun Hrvatskog planinarskog saveza broj 30102-678-5535. Devizne uplate na broj: SWIFT-ZABA-HR XX 25731-3253236. Preplata je moguća u dvije polugodišnje rate po 35 kuna

IZDAVAČ I REDAKCIJA: Hrvatski planinarski savez, HR-41 000 Zagreb, Kozarčeva 22, tel. 041/448-774 (8-14 sati). Fax 041/441-088. Izlazi jedanput mjesечно. Prvi broj izšao 1898. godine kao glasilo Hrvatskog planinarskog društva. Časopis nije izlazio od 1915. do 1921. i od 1945. do 1948. Od 1949. do travnja 1991. izlazio pod naslovom "Naše planine"

SLOG I PRIJELOM: ELEMENT, Zagreb, Republike Austrije 11

TISAK: Štamparija "Spiridon Brusina", VI. Danica i Ante Pelivan, Lomnica D., Velika Gorica

Tiskanje časopisa omogućuje donacijama Tvorница boja "Chromos" Samobor

Na ovaj časopis ne plaća se osnovni porez na promet na temelju mišljenja Ministarstva prosvjete (612-10/92-01 187 ur. br. 532-03-1/7-92/-9201 od 16. 3. 1992)

hrvatski planinar

ČASOPIS HRVATSKOG PLANINARSKOG SAVEZA

GODIŠTE 87.

UREDNIK

Dr. ŽELJKO POLJAK

ZAGREB 1995

Godišnja priznanja najboljima

Na tradicionalnoj Novogodišnjoj sjednici HPS i PSZ 27. prosinca Izvršni odbor HPS uručio je ova godišnja priznanja:

- 1. NAJBOLJA DRUŠTVENA AKCIJA bila je priprema i otvorenje Velebitske obilaznice. Priznanje je uručeno Komisiji za planinarske puteve i označavanja kao nositelju i organizatoru akcije.*
- 2. NAJVEĆI POJEDINAČNI PLANINARSKI USPJEH postigli su Zoran Stipetić i Teo Barišić, istraživači Lukine jame, spuštanjem i ronjenjem do rekordnih 1390 m dubine.*
- 3. NAJUSPJEŠNIJI PLANINARSKI DUŽNOSNIK bio je Ivan Stojić. Kao pročelnik Komisije za zaštitu prirode vrlo je uspješno organizirao i koordinirao mnoge akcije, a HPS, kao najveću nevladinu organizaciju u Hrvatskoj, povezao s inozemnim organizacijama u zaštiti prirode.*
- 4. NAJUSPJEŠNIJA PLANINARSKA ORGANIZACIJA bilo je HPD "Stanko Kempny" vrlo bogatom društvenom djelatnošću i organiziranjem akcija zanimljivih za cijekupnu planinarsku organizaciju, među njima i uređenjem novoga planinarskog skloništa na Lubenovcu u Velebitu.*
- 5. NAJUSPJEŠNIJI RAD U PLANINARSKOM DRUŠTVU obavio je Slavko Tomerlin, završivši dogradnju i obilježavanje puteva na sjevernom Velebitu u području Rožanskih kukova.*
- 6. NAJVEĆI SPONZOR PLANINARSKOJ ORGANIZACIJI bila je Tvrta "MEA" ŠPORT Varaždin, koja je sponzorirala mnoge akcije i djelatnosti Saveza.*

Hrvatski planinarski savez u 1994. godini

Opisati rad našeg Saveza i sve djelatnosti planinarske organizacije u prošloj godini istovremeno je ugodan i težak posao. Zadovoljstvo je ponovo se sjetiti mnogobrojnih akcija koje je ostvarila naša velika planinarska zajednica, ali nije nimalo lako pisati o tome na suhoparan i gotovo statistički način, kako na kraju izgleda svaki sažetak, jer je u nj ugrađena nemjerljiva količina volje i entuzijazma svojstvena svim planinarima.

Posebno nas veseli da je 1994. bila uspješnija od 1993. godine i da će najvjerojatnije sljedeća godina opet biti bolja od prijašnje. Taj postojani rast aktivnosti i kvalitete nije samo pokazatelj dobrog rada posljednjih godina, već je i jamstvo da bi takav način rada trebao i ubuduće donositi rezultate.

FINANCIJE. Isto tako, najavljujući svaku iduću godinu kao tešku i neizvjesnu na području financija, jer su financije, htjeli mi to ili ne htjeli, ipak jedan od bitnih uvjeta uspješnosti, kao da se dodatno motiviramo te, uz cijelogodišnju brigu oko prikupljanja novca, zajedno s našim stručnim komisijama uspjevamo zadovoljiti većinu potreba, neke čak i više nego što smo očekivali. Ukratko, poslujemo uspješno i jedan je od glavnih imperativa da tako ostane još dugo vremena.

Sredstva od članarina, koja su oko 35% svih naših prihoda, usmjeravamo natrag članstvu putem premija osiguranja i aktivnosti stručnih komisija bez kojih je teško zamisliv rad naših specijalnosti. Za sve ostale djelatnosti, kao što su osiguranje objekata, materijalni troškovi, usluge, vozni park, pojedine akcije i sl., sredstva pronalazimo putem sponzora, donatora i vlastite djelatnosti.

Godinu smo završili finansijski pozitivno, s razboritom pričuvom, koja će nam omogućiti nesmetanu djelatnost u prvim mjesecima iduće godine, u razdoblju kada je prihoda najmanje.

BROJ PLANINARSKIH DRUŠTAVA počeo se od prošle godine za novih deset i sada ih je u Hrvatskoj registrirano 122, što je vrlo blizu broja prije 1990. godine. Ostvarila su se

očekivanja najavljenja krajem 1993: zaustavljen je pad broja članova i očekujemo postepen rast u narednim razdobljima. Porast u 1994. g. bio je visok (18%), tako da je sada oko 14 000 članova (od toga 6 500 seniora i 7 500 mladeži i umirovljenika).

"HRVATSKI PLANINAR" posluje uspješno, tj. svi su rashodi pokriveni pretplatama i sponzorstvom. Ugovor za sponzorstvo s Tvornicom grafičkih boja "Chromos" već je potписан i za 1995. godinu, a posebno nas raduje što će u 1995. izlaziti kao mjesečnik.

NADZORNJI ODBOR odbor utvrdio je da je cijelokupno poslovanje Saveza zakonsko i u skladu sa Statutom.

IZVRŠNI ODBOR HPS sastao se devet puta i provodio je operativno-izvršni program Saveza. Glavni odbor Saveza donio je 9. srpnja 1994. plan rada Komisija HPS, regionalnih saveza i odbora, suglasio se sa Zaključnim računom i prihvatio ambiciozan plan akcija za 1995., s nizom prijedloga Izvršnog odbora, čije će ostvarenje znatno poboljšati dosadašnje i otvoriti mnoge nove i potrebne sadržaje u našoj organizaciji.

PROSLAVA 120. OBLJETNICE. Velik dio djelatnosti u prošloj godini bio je u znaku početka obilježavanja 120. obljetnice organiziranoga hrvatskog planinarstva, čije je pokroviteljstvo s osobitim zadovoljstvom prihvatio predsjednik Republike dr. Franjo Tuđman. U Ogulinu je održana vrlo uspјela proslava tog jubileja uz izuzetno svečanu akademiju, a tom je prilikom otvorena i proširena zbirka u alpinističkom muzeju u Frankopanskom gradu, te je organiziran uspon na Klek i otvorenje nove planinarske staze. Sudjelovalo je oko 2 000 planinara iz šezdeset društava iz cijele Hrvatske. Mnogi domaći dužnosnici i dvadesetak planinarskih organizacija iz cijelog svijeta vrlo su toplim riječima čestitali hrvatskim planinarama njihovu obljetnicu.

DAN HRVATSKIH PLANINARA održan je početkom lipnja na Štirovači i tom je prilikom otvorena nova Velebitska obilaznica, obilježena

je 25. obljetnica VPP i otvoreno je novo sklopište na Lubenovcu.

PROLJETNI VELESAJAM. U okviru Sajma športa na Proljetnom zagrebačkom velesajmu, već drugu godinu za redom Savez ima svoj izložbeni prostor koji, u kombinaciji s umjetnom stjenom i neprestanim događanjima na njoj, privlači veliku pozornost. Razgledalo ga je preko 15 000 posjetitelja, a mnogi su razgledali i foto-dia izložbu ekspedicije "Lukina jama '93" koja je bila postavljena na tom prostoru.

EKO-SKUP. U lipnju je na Kamačniku održan eko-skup s preko 1000 sudionika, s kojeg je upućen apel za spas te neprocjenjive prirodne ljepote Gorskog kotara i Hrvatske. Nekoliko riječi o još nekim akcijama!

— Naši predstavnici bili su nazočni na općoj Skupštini UIAA u Istanbulu i Skupštini IKAR-a (Međunarodnog saveza gorske službe spašavanja) u Grenobleu.

— Održani su sastanci s Gradskim poglavarstvom Samobora, koje se s velikim ambicijama uključilo u pripremu pohoda "Tragom prvog izleta HPD-a" 1995. godine.

— Redovni sastanak s vodstvom Planinske zveze Slovenije održan je koncem rujna na Zavižanu, gdje se raspravljalio o nizu zajedničkih pitanja i zaključilo da su odnosi između ta dva Saveza primjer kvalitetne suradnje istorodnih organizacija iz dvije države.

— U listopadu je Split bio domaćin sastanka Svjetske komisije za športsko penjanje na kojem je osnovano Svjetsko športsko-penjačko vijeće s 54 zemlje članice. Svi prisutni vrlo su se pohvalno izrazili o organizaciji tog skupa.

— Istovremeno je u Starigradu održan Simpozij u povodu 45. obljetnice utemeljenja i rada Nacionalnog parka Paklenica, za koji su lijep broj referata napisali poznati planinarski djelatnici i aktivno se uključili u organizaciju tog skupa.

— Tijekom godine HPS je organizirao natjecaj za prikupljanje dijapositiva iz hrvatskih planina, iz čijeg izbora je Tvorница grafičkih boja "Chromos" iz Samobora izradila kalendar za 1995. godinu i taj je kalendar krajem 1994. besplatno poslan svim planinarskim društvima u Hrvatskoj.

— U prostorijama Saveza je tijekom svibnja i lipnja bila postavljena izložba slika g. Adriana Horvata iz Čakovca s planinarskim temama, a tijekom studenoga i prosinca izložba grafičkih radova pok. Antuna Kralja.

— Ove je godine HPS osnovao svoje poduzeće "Everest d.o.o." sa širokom nomenkla-

turom djelatnosti te potpisao ugovore o generalnom zastupstvu ne samo za Hrvatsku, već za Europu s tri nepalske trekking agencije.

— Naši delegati redovito i uspješno obavljaju svoje dužnosti u Hrvatskom olimpijskom odboru (Berljak), Vijeću UIAA i Svjetskoj penjačkoj asocijaciji (Piljić) te CEC UIAA (Kančijančić).

— Regionalni odbori, savezi i planinarska društva održali su toliko akcija da ih je gotovo nemoguće sve nabrojiti. Njihova brojnost i kvaliteta još su jedan dokaz da je aktivnost na svim područjima planinarstva u porastu, te da se postižu hvalevrijedni rezultati. Sve komisije Saveza radile su uspješno i navodimo samo neke značajnije od mnogobrojnih akcija njihovih specijalnosti.

SPELEOLOGIJA. Organizirana je druga ekspedicija u Lukinu jamu na sjevernom Velebitu, s novim istraživanjem i ronjenjem. Ta jama trenutno zauzima 8. mjesto na svijetu po dubini i prvo po vertikali. Speleolozi su sudjelovali na Simpoziju za školovanje speleologa u Francuskoj, organizirali izložbu u Zagrebu, tiskali prospekt za izložbu i pomagali speleološkim školama.

SPORTSKO PENJANJE. Nastupili smo na Svjetskom kupu u muškoj i ženskoj konkurenци i održali Prvenstvo države u sklopu Sajma športa na Zagrebačkom velesajmu.

ZAŠTITA PRIRODE. Rad te Komisije nije usmjerjen samo na mnogobrojne i kvalitetne akcije, već i na prikupljanje sredstava za taj rad. Formirane su eko-patrele, počelo je izdavanje "Zelenih vijesti", organizirane su akcije za čiste planine, a vrlo se uspješno razvija međunarodna suradnja.

PLANINARSKI putevi i označavanja. Otvoreni su novi i uređivani stari putevi na Velebitu, pružana je pomoć pri markiranju puteva na Kleku i Žumberku i održavani su tečajevi za markaciste u Zagrebu i Zagorsko-medićumarskoj regiji.

GOSPODARSKA KOMISIJA i dalje većinu svoje djelatnosti obavlja na terenu održavajući objekte na Velebitu i prikupljajući inventar za njih, a u tijeku je sastavljanje "Pregleda planinarskih objekata" koji će sadržavati sve važne podatke o njima.

ALPINIZAM. Održano je nekoliko alpinističkih škola i uspona u području Mont Blanca, a skupina slavonskih, samoborskih i zagrebačkih alpinista popela se na vrh Naya Kanga u nepalskoj Himalaji.

GORSKA SLUŽBA SPAŠAVANJA je osim ispita, tečajeva i dežurstava, održala Zbor spašavatelja na Mosoru, te uključila cijele stanice i pojedince u sustav Civilne zaštite.

ORIJENTACISTI su održali trke za Cup Hrvatske, pojedinačna i štafetna prvenstva, a hrvatska reprezentacija nastupila je nekoliko puta u inozemstvu.

VODIČKA djelatnost bila je organizirana putem održavanja tečajeva i vođenja društvenih izleta.

PROPAGANDA I IZDAVAČKA DJELATNOST. Uređivane su "Vijesti HPS" i izrađen novi Pravilnik te Komisije, a povodom 120. obljetnice tiskana je knjiga Željka Poljaka "Hrvatska planinarska književnost" i album "Planine u hrvatskom slikarstvu".

ŠKOLOVANJE. Komisija prati sistem školovanja po svim specijalnostima i priprema izradu instruktorskih licencija, a tijekom godine nekoliko je polaznika uspješno završilo semeistar na FFK kojim su stekli status saveznih instruktora.

PADOBRANSKO JEDRENJE. Održana je prva škola u organizaciji HPS i napisan Pravilnik Komisije za tu djelatnost.

KOMISIJA ZA POVIJEST PLANINARSTVA posebno se angažirala oko postave i proširenja alpinističke zbirke u Ogulinu, a daljnja je aktivnost usmjerena na rješavanje statusa planinarske zbirke u muzeju u Samoboru.

KOMISIJA ZA DODJELU PRIZNANJA redovito obavlja svoje poslove prema prijedlozima planinarskih društava.

KOMISIJA ZA STATUTARNU, KADROVSKU I NORMATIVNU DJELATNOST pripremila je za Glavni odbor pravilnike stručnih komisija, a tijekom godine radila na usklajivanju statuta društava sa Statutom HPS prilikom registracije novih društava u Savez. I ove godine treba spomenuti i odati priznanje svim našim članovima koji su u redovnim i specijalnim postrojbama MUP-a i HV, posebno Planinskoj satniji Velebit i Gorskom zdrugom. Mnogo toga nije spomenuto, ali i ovaj sažetak pokazuje da se radilo na svim područjima zanimljivim planinarama, da je uloženo mnogo truda i da rezultati nisu izostali gotovo ni u jednoj djelatnosti naše planinarske organizacije.

Ne treba izostaviti ni činjenicu da je bilo problema, nesporazuma, sukoba mišljenja, ponекад i nezadovoljstva pojedinaca i društava, ali to je i normalno u tako velikoj organizaciji kao što je naša. Bitno je ipak da je svim sudionicima u takvim slučajevima jedini motiv bio boljšak planinarske organizacije.

Izvršni odbor HPS zahvaljuje se svima planinarama, planinarskim društvima i savezima, planinarama djelatnicima i dužnosnicima na radu u 1994. godini sa željom da iduća godina bude još uspješnija. (DB)

Planinarski savez Zagreba u 1994. godini

U četvrtoj godini domovinskog rata ponovo se vraća živost u planinarsku organizaciju. Pokrenute su mnoge akcije kako bi se članstvo ponovo privuklo. Savez se preselio u prostorije HPD "Runolist", Ribnjak 2, te je time dobio atraktivnu lokaciju za svoje djelovanje. Počinje uređenje novog prostora te se nadamo da će tijekom 1995. godine biti otvorene prve Kluba planinara grada Zagreba. Tu će se moći okupljati članovi svih društava, dobiti sve nove informacije, te pratiti stalne projekcije video filmova. U sklopu Kluba djelovat će čitaonica i

mali bar, u kojem će se moći popiti kava ili čaj, a bit će istaknute sve obavijesti o putovanjima što ih planinarska društva pripremaju tijekom godine.

GOSPODARSKA KOMISIJA. Nastavljen je obnavljanje planinarskog doma "Runolist" na Medvednici. U tom poslu još uvijek sudjeluje postrojba "Gorskog zdruga", čiji su pripadnici vodiči, orijentacisti i skijaši. U zajednici sa šumarijom, "Gorski zdrug" završava uređenje "Šumarevog groba" na Medvednici, koji je sada najljepša oaza u parku Sljeme. Uređen je

alpinistički poligon za škole i obuku pripadnika HV kod "Runolista" te je u samom domu uređena učionica u kojoj se mogu održavati godišnje skupštine, seminari i tečajevi.

Odobrena su sredstva društvu "Blagus" za dovršenje planinarskog doma. Nabavljen je nov namještaj za učionicu na "Runolistu". Na objektu "Glavica" dorađena je kuhinja i ureden vanjski prostor. U svezi s planinarskim domom "Susedgrad", poduzeti su u suradnji sa Zagrebačkim sportskim savezom pravni postupci.

Uređena je kancelarija u novim prostorijama Saveza na Ribnjaku 2.

U tijeku je prikupljanje dokumentacije o planinarskim objektima na Medvednici.

Financijski se pomaže izgradnja nove umjetne stijene za sportsko penjanje i demontaža stare u domu Športova.

ŠKOLOVANJE. Na "Runolistu" su organizirana školovanja iz orientacije, osnova alpinizma i skijanja. Obuku od 10 dana prošlo je 483 pripadnika HV. Organizirano je zimovanje za 97 djece na "Runolistu" u suradnji s planinarskom organizacijom. Početkom prosinca održan je seminar iz orientacijskog trčanja za pripadnike HV, te je time oko 35 pripadnika HV upoznato s mogućnostima toga mладог športa. Izvršena je obuka po sistemu vodičke škole za studente Fakulteta fizičke kulture za 152 studenta.

Sa Savezom za šport učenika Zagreba održane su masovne dječje manifestacije na Sljemenu.

U suradnji s Upravom za skrb Ministarstva obrane organizirana je planinarska škola za mladež starosne dobi od 8 do 15 godina u Italiji (Dolomiti) na kojoj je bilo 40 djece iz cijele Hrvatske. Škola je trajala 8 dana. Planinarski Savez Zagreba dobio je ukupno 7 novih instruktora planinarskih specijalnosti koji su položili ispit na Fakultetu za fizičku kulturu.

U Italiji je sredinom prosinca održan seminar za potvrđivanje međunarodne licencije skijaškog učitelja, na kojem su licenciju potvrdila četvorica, jedan je član položio ispit za njeno posjedovanje i troje prijemni ispit za polaženje tečaja i dobivanja svjedožbe skijaškog učitelja.

Održane su tri skijaške škole sa 180 polaznika. Savez radi na novom sistemu školovanja, koji će predložiti HPS-u tijekom 1995.

Sve akcije školovanja vodili su instruktori orijentacijskog trčanja, vodiči i skijaški učitelji.

MARKACIJE, PUTEVI I TRANSVERZALE. Zahvaljujući Mladenu Grubanoviću i skupini za markiranje koju on vodi, putevi i markacije su u redu. Savez im osigurava materijal i sredstva.

SPELEOLOZOI. Speleolozi su uglavnom aktivni u sastavu HPS, a Savez je osigurao određene količine hrane za ekspediciju "Lukina jama".

CISM. Postrojba instruktora s tajnikom Ureda još je uvijek mobilizirana i vodi Ured za međunarodni vojni šport pri Ministarstvu obrane. Ured može mnogo pomoći planinarskoj organizaciji, što je i učinio, a na raznim putovanjima u svijetu propagira naše planine. Ujedno radi na povezivanju sa svim športovima s kojima možemo zajednički raditi na unapređenju planinarstva. Priprema se nova ekspedicija u Himalaju.

ORIJENTACIJSKO TRČANJE. Sredstva su i ove godine osigurana. Svim orijentacijskim klubovima i sekcijama bit će odobrena sredstva prema rezultatima postignutim tijekom natjecateljske godine. Orientacijsko trčanje ima veliku perspektivu, no loše ponašanje i narcisoidnost pojedinaca još uvijek koči razvoj ovoga mладог športa.

VODIČI. Stanica vodiča ponovo oživljava ljetnu akciju "Triglav" i to je početak njenog oporavka. Obavljeni su razgovori u Splitu s novim rukovodstvom stanice Split radi suradnje i novog oblika organizacije, a tako i s Karlovcem. Stanica redovito oglašava na radio postaji Sljeme i Samobor.

IZJAVAČKA DJELATNOST. Priprema se nova karta "Medvednica" (tiskanje je predviđeno do kraja mjeseca ožujka). U pripremi je novi "Vodič po Medvednici" koji bi morao izaći također u 1995. godini, a planira se dorada orijentacijskih karata, za što prikupljamo dokumentaciju i podloge. Uže predsjedništvo Saveza radi na svim ovim radnjama, jer zna da bi svako angažiranje pojedinca iz postojećih društava dovodilo do osipanja članstva u tim društima. Predsjedništvo se sastaje prema potrebi i dosad nije naišlo na poteškoće. Zahvaljujemo se na podršci Zagrebačkog sportskog saveza i Fonda za šport grada Zagreba.

Željko Gobec

Visoki Atlas — Maroko '94

JADRANKA KLEKLIN, Čakovec

Subota je, 9. srpnja, četiri sata ujutro. Svečani trenutak polaska šesteročlane planinarske ekspedicije. Polazna točka Čakovec. Krećemo. Nestrpljivi smo u želji da što prije načmemo tu izazovnu brojku od 9000 kilometara što je pred nama.

Pogledavam svoju ekipu: Velimir, Žorž, Zvone, Branko, Naci. Pitam se hoćemo li uspjeti. Kao članovi novoosnovanog planinarskog kluba "Extrem" postavili smo sebi prilično zahtjevne ciljeve: osvojiti vrhove Pireneja i Sierra Nevade u Španjolskoj te Visokog Atlasa u Maroku.

I uspjeli smo. Sva tri vrha! No, Maroko je priča koju bih vam htjela ispričati.

* * *

Desetak dana nakon polaska na svoj planinarski pohod eto nas na jugu Španjolske. Algeciras, trajekt za Ceutu i nakon sat i pol vožnje afričko tlo pod nogama. Nakon podužih formalnosti na granici, konačno Maroko. Ulazimo u drugi svijet.

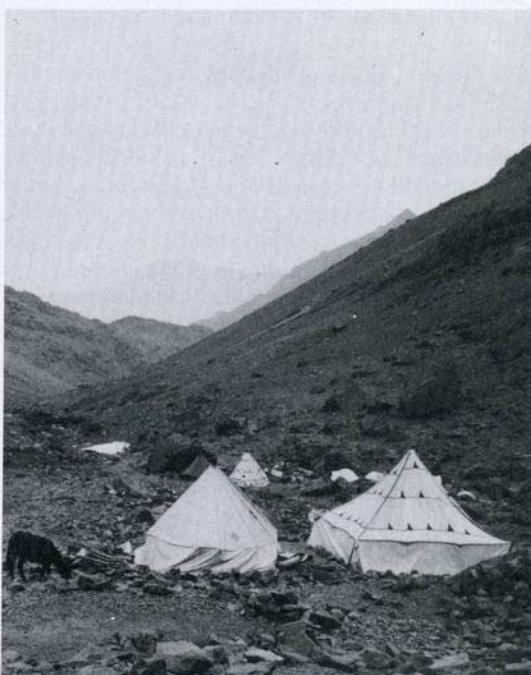
Kraj siromašan. Cesta uska, loša, no s obje strane ima poširoku stazu kojom u malim skupinama na magarcima jašu ovdasnjii stanovnici u šarenim nošnjama. Žitna polja su požnjevena, a slama ljudsko složena u kućice. Prevladavaju tople boje meda i kakaa. Pokraj živopisnih sela zastajemo diveći se iskonskom prizoru: magarci vrše žito hodajući u krug.

Na putu prema Visokom Atlasu promiču gradovi: Tetouan, Ouezzane, Fes. Zimski rekreativni centar Ifran počastio nas je prvom afričkom kišom! Malo prije Marakeša stali smo i odlučili noćiti uz cestu. Pejzaž kao s druge planete. Crvena boja zemlje, po brežuljcima nalik kraterima ugaslih vulkana poboden malo zeleni grmići. Ne vidi se naselje u blizini, a odnekud su se skupila djeca. U sumraku su kao ptice, čučali na brežuljku nad nama i budno pratili što se zbiva.

Postavlja se šator, pali svjetiljka i plinska grijalica, kuha juha. Steže se obruč: s tamom je

djece sve više i sve su bliže, radoznala i željna tajne kao sva djeca svijeta. U tenu kad se ugasiла svjetiljka raspršili su se kao noćni leptiri.

Idućeg dana Marakeš samo u prolazu, kao i Asni. Stali smo tek toliko da kupimo kruh i fine bakarno crvene lepinje. Prvi puta se cijenjam i to kroz prozor kombija. Pridje mi trgovac u dugoj halji sa simpatičnim fesom na glavi i ponudi suvenir. Traži 200 dirhama, što je bila previsoka cijena za ukrasnu posudicu od metala. Kao što su me podučili, nudim smiješno nizak iznos od 20 dirhama, na što on počinje gundati i "ljutiti se". Spušta cijenu na 150, pa na 100, a ja povisujem samo na 30, što je izazvalo buru negodovanja. Zatvaram prozor, on ponovi prilazi i zanima se za moju zadnju cijenu. 50! Mršti se i odlazi. Krećemo, trči za nama, zaustavlja

Toubkal (4 165 m)

Foto: I. Peras

nas, traži da otvorimo prozor i baca mi suvenir u krilo: OK, 50!

Stižemo u Imelil, selo u podnožju Visokog Atlasa na 1750 m visine, koje smo tako često spominjali posljednjih mjeseci razrađujući plan ekspedicije. Zaustavljamo se izvan naselja, no gdje god da se stane djeca nas okružuju i radoznalo promatraju. Prilaze i stariji, nude se za vodiče, no rano je još za dogovore. Treba se prvo malo urediti, nešto pojesti, spremiti opremu. Njih to nimalo ne brine, posjedali su oko nas kao da su spremni čekati cijelu vječnost.

Od engleskih planinara, koji se vraćaju s vrha, saznajemo da se u selu može unajmiti čovjek koji će nam čuvati kombi. Naime, za uspon na vrh potrebna su nam dva dana i brinulo nas je možemo li bez rizika ovdje parkirati kombi ili ćemo morati na vrh podijeljeni u dvije ekipe. U turističkom uredu u Imelilu potvrdili su nam ovu informaciju i već za desetak minuta upoznali smo čuvara. Stari gardien (što je njihov naziv za čuvara) već samom pojavom ulijeva povjerenje. Malko pognute figure, sjede koše i brade, bistrih očiju, očito zauzima počasno mjesto u selu. Pogodili smo se na francuskom, koji je govorio tečno kao i većinu stanovnika Maroka, za 10 dirhama po danu. Čim je dogovor sklopljen, naš gardien uzme stolicu i sjedne pred kombi — čuvanje je počelo! Noćenje smo dogovorili kod simpatičnog Omara, naravno, uz ceremoniju cjenkanja, a onda malo prošetali selom.

Večer je, a mali dućani još su otvoreni i nude raznoliku robu. Velik je izbor voća, povrća i bezalkoholnih pića. Prije odlaska na put upozorili su nas da voda u Maroku nije pitka i da stranci od nje često imaju probavnih teškoća, a jednako tako i od voća, koje treba dobro prati. Upozorenje smo ozbiljno shvatili pa smo se na vrijeme snabdjeli pitkom vodom, a od voća smo si priuštili degustaciju kaktusovih plodova (šest komada za dirham). Preporučamo! Prodavači ih tako spretno otvaraju i oslobađaju od kore da jestivi dio uopće ne dotaknu, uzimate ga sami, prstima. Obasjan noćnom rasvjetom Imelil je živnuo. Svi se vrzmaju, i domaći i stranci. Miješaju se boje, jezici i temperamenti. U zraku se osjeća lako uzbudljenje. Sve je podređeno planini. Sutra ćemo joj krenuti ususret.

Rano ujutro završno spremanje. Naš gardien kao da se od jučer nije pomaknuo. Spokojno sjedi na svom stolcu kraj kombija i uživa u jutarnjem suncu. Ljubazno me pozdravlja i rasputuje se kako sam: "Bonjour, madame! Comment allez vous?". "Merci, tres bien". Trgovci koji se bave izradom umjetničkih predmeta također

su ranoranioci. Stalno nam prilaze, iz torbica vade suvenire i na oskudnom engleskom šapuću: "Change, change..." želeti ih zamijeniti za neki europski predmet, po mogućnosti za originalnu majicu. Ne odustaju lako, prate nas u stopu.

Jedan od njih udijelio mi je neuobičajen kompliment. Stalno me mjerkao i poluglasno komentirao: "Beautiful woman". Dečkima iz ekipe ponudio je kupnju: "I will give you six thousand camilas for her!" Naravno da to nije mislio ozbiljno, ali priznajem da vrijednost od šest tisuća deva godi ženskoj sujeti. Dečkima pak svaka čast što se nisu polakomili, premda su im oči opasno svjetlucale.

Iako većina planinara ovdje unajmljuje vodiča i mule za nošenje tereta, mi smo odlučili krenuti sami, noseći svaki svoju opremu. Još je jutro, a temperatura je već visoka. Dan prije, u Marakešu, izmjerili smo 55 stupnjeva — termometar više nije mogao pokazivati! No, zrak je suh i vrućina se dobro podnosi. U naprtnjama nosimo svaki četiri do pet litara tekućine. Nakon kraćeg hoda stižemo do mjesta Around, zadnje šanse za kampiranje i ostavljanje automobila. Staza ubrzo postaje kamenita i Atlas, planinski masiv koji se u dužini od oko 2000 kilometara proteže sjeverozapadnom i sjevernom Afrikom, pokazuje svoje lice.

Klima je sredozemna i polupustinjska tako da sjeverne pristranke (do 800 m) pokriva sredozemna vegetacija, a južne padine polupustinjska stepa. Da u ovom dijelu ima mnogo vodenih tokova uvjerili smo se i sami. Na putu prema planinskom domu "Nelter", gorski potoci obrubljeni zelenilom često su kraj nas, a i pod nama. Stazom često teče voda, kamenje je skliko, pa treba pažljivo hodati. Tek kad se primaknete zelenilu vidite da su to visoke, bodljikave stablike češljugovine.

Područje Atlasa naseljeno je od pretpovijesnog doba. Stanovnici su pretežno Berberi, zemljoradnici i nomadi. Naseljenost je ograničena na dijelove planine do 2000 m visine, gdje se može baviti zemljoradnjom, dok nomadi ljeti iskoristavaju i više dijelove. Povremeno smo nailazili na njihove nastambe načinjene od kamena i zemlje. Na jednom mjestu nekoliko nastambi na okupu čini seoce s impresivnom ponudom robe: od domaćih specijaliteta, nakita i ukrasnih predmeta do "Fante", "Coca Cole", i "Mars" čokoladica! Toliko neuobičajenih prizora da se stalno hvataju fotoaparata. No, pravilo je: ako poželite fotografirati nekog od ovđasnijih ljudi (važi za veći dio Maroka), spremno će vam pozirati, ali i odmah zatražiti dirham.

U dio sela namijenjen molitvi zabranjen je ulaz nemuslimanima, pa brzo završavamo obilazak.

Nakon šest sati hoda dom je pred nama. "Nelter" ili "Refuge du Toubkal", kako se još naziva, 3 207 m visine. Stotinjak metara niže naišli smo na veću nakupinu snijega. Snijeg se pojavljuje tek na visini iznad 1 500 m, a mi smo ga vidjeli na svega nekoliko mjesta. U domu planinari s različitim strana svijeta. Svi se smješkaju i pozdravljaju. U zadnji tren smo osigurali noćenje. Skupina što je stigla nakon nas noćila je vani, u vrećama. Voda je ovdje navodno pitka, mi joj, svježoj i hladnoj, nismo odoljeli, i sve je bilo u redu.

U prolazu prema spaavaonici improvizirana kuhinja. Toplo svjetlo vatre, ognjište, u dva kotlića spremu se berberski specijalitet. Tamnoputi vodići spretno priređuju jelo za skupinu koju su doveli i pritom nešto živahno raspravljuju na svom zvučnom jeziku. Odlazimo spavati tješeći se da i nas sutra čeka nešto ovako ukusno (za povratak smo dogovorili večeru u Imelilu). Teško je usnuti. Kroz malen prozor ulazi blještavo svjetlo. Noć punog mjeseca. Na stropu poigrava odraz vatre. Misli zaokupljene sutrašnjim završnim usponom. Ipak, san polako stiže i vedar žagor vodiča polako se gubi...

U samo svitanje krenuli smo ka vrhu. Strmina, suro stijenje, vegetacija alpskog tipa, bilje sve rjeđe. Sipina, noga teško nalazi čvrsto uporište. Nakon četiri sata upornog penjanja — Toubkal, 4 165 metara. Najviši vrh Visokog Atlasa. Najviši vrh sjeverne Afrike. Skupili smo se podno metalne piramide kojom je ovdje označen vrh, umorni, ali i zadovoljni. Uspjeli smo! Čitava ekipa. Tihi smo, nastojeći urezati u sjećanje ovaj trenutak. Ljepota pogleda sve nas prožima. Planinski div na koji smo se popeli kao da doista nosi nebeski svod na leđima, jednako kao i Atlas iz drevne grčke mitologije.

Dan kada smo se popeli na Toubkal zais-ta je dan za pamćenje. Dopunjaje ga opasan silazak po sipinama, spuštanje do doma, pa do samog Imelila. Uređivanje na brzinu i odla-zak na dogovorenu večeru u obližnje selo, uz vodstvo Omara, vlasnika prenoćišta. Umjesto najavljenih deset minuta hoda, barem pola sata, uz svjetlo baterija, po vijugavim puteljcima i preko seoskih potoka. Domaćini su nas doče-

Bazni logor (3 200 m)

Foto: J. Kleklin

kali pred kućom i nakon izuvanja uveli u sobu za goste. Tepih, nizak drveni okrugli stol, plinska svjetiljka u kutu, izvadak iz Kurana i karta Toubkala na zidu. Sjedimo na pod, prekrivenih nogu, Žorž, Velimir, Omar i ja. Ceremonija pi-jenja čaja. Fina mirišljava metvica. Nazdravlja se: "Bisihatik!" Domaćica ubrzo unosi posudu s jelom: kuskus. Proso, različite vrste povrća i mesa. Uzimamo žlice i svi jedemo iz iste zdjele čineći udubine, tako da se ničiji dio ne dodiruje. Ukusno. Na kraju večere opet svježe pripremljen čaj uz koji ugodno čavrljamo na mješavini engleskog i francuskog. Oprashtamo se i zahvaljujemo: "Chokran", naučili smo malo arapskog od našeg prijatelja Omara. On je poželio naučiti neku dužu rečenicu na hrvatskom. Ponavljao je kao đaće: "Danas je bio vrlo neobičan dan". Kad smo se kasno noću razlazili, odlazeći u mrak potiho si je ponavljao: "Danas je bio..." Kao da ga još čujem...

Dodite na Seravski vrh u Velebitu

LADISLAV JANEŠ, Zagreb

Sunčano jutro ispred planinarske kuće na Velikom Alanu. Tisuće boja na cvjetnoj livadi niže kuće, kapljice rose sjaje na vlatima trave, a nad nama se iz dimnjaka lijeno podiže dim prema modrom nebu. Uspio sam prilično brzo zapaliti vatru i skuhati prvu jutarnju kavu na čudljivoj peći.

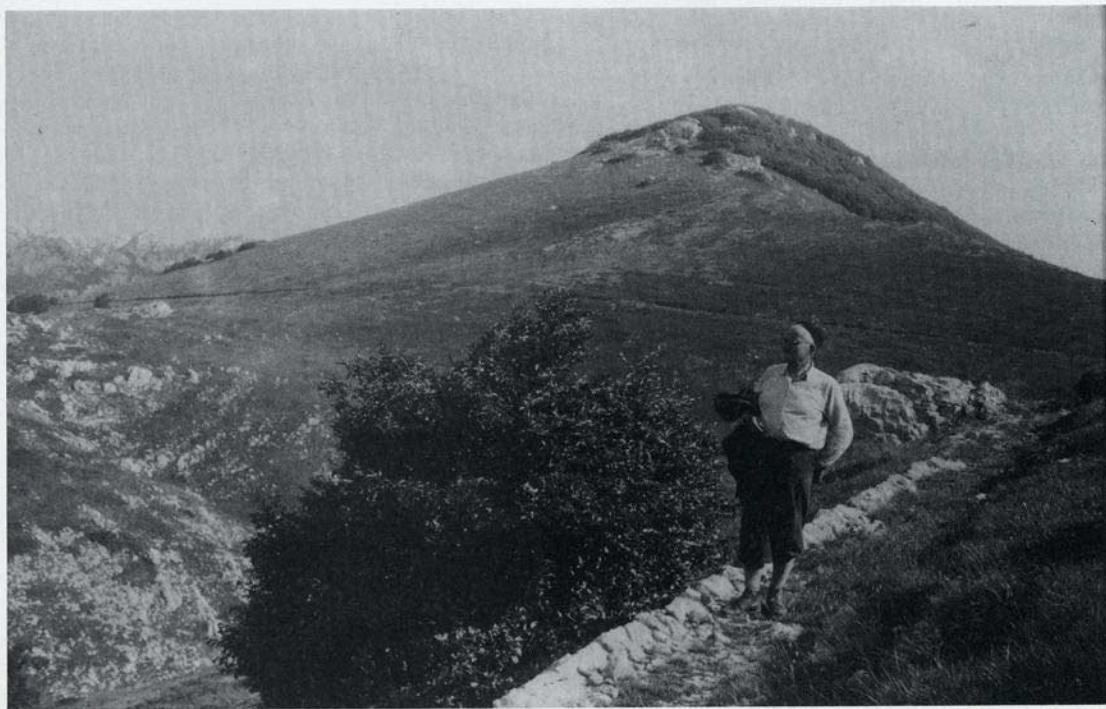
To je i prvi razlog da smo se našli na sunčanoj strani kuće na Alanu, polako pijući kavu, a onako usput perući zube "pravom domaćom" koju je od nekuda dovukao naš domar Štef. Troje nas je. Osim mene, Štef i Ivo, svi iz PD HPT "Sljeme" iz Zagreba i, nije lijepo reći stari, već dugogodišnji markacisti.

Kao i obično, sjećamo se ranijih dana, izleta i markiranja. Prije nekoliko dana obnovili

smo markaciju od kuće na Alanu do Rossijevog skloništa, a dan prije od Alana do vrha Zečjaka.

U razgovoru se prisjetih kako mi je lanjske godine jedan od prolazećih planinara rekao da je velika šteta što se nije stigao popeti na Seravski vrh, koji je na takvom položaju da bi s njega zaciјelo bio lijep vidik na sve strane Velebita, da ne govorimo o pogledu na more. Nisam to još do kraja niti rekao, a oni se već počeše dogovarati kako bi to bilo dobro što prije napraviti. Ukratko, vrlo brzo smo se dogovorili da odmah krenemo na markiranje, jer tko zna kakvo će vrijeme sutra osvanuti.

Za pola sata bile su spremne boje, sjekira, pila i velike škare za krčenje šikare, pa smo kretnuli kraticom uzbrdo do Premužićeve staze i da-

Seravski vrh i ing. Ante Premužić na svojoj stazi 1960. g.

Foto: Dr. Ž. Poljak

lje prema Alančiću. Po izlasku iz šume, desno od Alančića, dolazi se do prostranih planinskih livada i petnaestak minuta hoda dalje može se ugledati lijevo od Premužićeve staze Seravski vrh u punom sjaju. Njegov vrh vidjet ćemo i veći dio puta kroz Rožanske kukove, osobito na putu prema Crikveni, gdje se vidi sa svakog proplanka. Gledajući izdaleka primjećujemo da su mu pobočne strane obrasle travom, među kojom se nazire i poneka stijena. Vrh je obrastao klekvinom bukve i bora. Kada smo se uspeli do klekovine, potražili smo mjesto gdje bi se na najlakši način mogla probiti staza do vrha, bez suvišnog uništavanja zelenila. Odlučili smo se za probijanje ulaza najbliže Premužićevoj stazi i primili se posla. A bilo ga je za sve nas na pretek.

Došavši na vrh (1629 m) usklknuli smo od iznenađenja. Pogledi na sve strane Velebita oduzmu vam dah. Tamo najdalje prema sjeveru, na početku Rožanskih kukova, vidi se Vučjak, cesta do doma na Zavižanu, Veliki Zavižan, bliže nama Gromovača, suncem okupan Pasarićev

kuk s Rossijevim skloništem, kompaktne stijene Crikvene, na istoku Veliki Kozjak i razbacani Hajdučki kukovi, prema jugu Alančić, u daljinu Žečjak, više prema zapadu Rožanski vrh sa slikovitim stijenama, a dolje najljepše more s otocima.

Vidici su to za pamćenje — ali započeti posao valja završiti. Na vrhu gradimo "čovječuljka" od teškog kamenja, u sredinu mu usađujemo čitavo, snagom bure srušeno drvo — neka se i izdaleka vidi gdje je pravi vrh. Još pomnije raščišćavamo stazu i obilježavamo je potrebnim markacijama, spuštajući se od stijene do stijene do Premužićeve staze. Tu dobro označimo odvojak za uspon na Seravski vrh. Tim odvojkom do vrha treba oko petnaest minuta, a od planinarske kuće na Alanu oko sat i pol.

Za uspon na Seravski vrh nije potrebna narоčita kondicija, a sam vrh nagrađuje lijepim vidicima. Bit će vam tada još jasnije zašto Velebit nazivamo najljepšom hrvatskom planinom.

Moj Brnjo

ANTE VUKUŠIĆ, Zavižan

Polako proljeće svojim toplim dahom otapa snijeg s velebitskih vrhunaca. Livade naočigled kopne i bijeli snježni prekrivač zamjenjuje plavi šafranovih cvjetova. U šumi i u ponikvama još je puno snijega. Sunce me mami da budem što manje u kući. Kao da mi govorи: Divi se ljepoti proljeća i uživaj u mojoj toplini. Dosta je bilo zime, bure i visokoga snježnog pokrivača. Ali zbog posla ne mogu baš često u prirodu.

Ipak sam svaki slobodni trenutak uz prozor. Uz svu tu ljepotu privlači me i želja da vidim hoće li se pojavit on. Zapitat ćete se tko je on. Pa, moj Brnjo. Brnjo je jedan lijepi srndač. Neupućeni će reći, srndač ko srndač. Ali ne, ovo je poseban srndač. Kad izlazi na livadu, izlazi ponosno uzdignute glave. Dugo razgledava okolicu, kao da se i on divi ljepoti, i tek onda počima pasti. Pase uglavnom šafrane i poneku zelenu travu što je ostala zelena od jesenog pod-

snijegom. Svako malo podigne glavu i oslušne sumnjive šumove.

Opazio sam ga prošle godine, isto ovako u proljeće, poslije prvih šafrana. Još mu rogovi nisu bili očišćeni od basta. Prvo što sam zamjetio bila je bijela pjegasta dlaka iznad nosnice. Po tome sam ga i nazvao "moj Brnjo". Izlazio je redovito svaki dan ako je bilo lijepo vrijeme. Uvijek s istim navikama, ponosno i oprezno. I uvijek približno u isto vrijeme. Željno sam ga iščekivao, u mislima ga pozdravljaо, divio mu se i družio se s njim. On divlji i lijep na svojoj livadi među šafranim, a ja na prozoru planinarskog doma s dalekozorom. Pratio sam kako čisti rogove i mijenja zimsku dlaku u zlatno žutu ljetnu.

S odlaskom proljeća pristizali su i posjetici — planinari i izletnici. Moj je Brnjo postajao sve uznenemireniji. Po izlasku na livadu sve duže osluškuje, sve se manje zadržava na paši. Ne-

ma više uobičajenog mira. Ne miri se s novim mirisima i zvukovima. Još ga vidim kad je sve potpuno mirno, kao da se želi samo meni pokazati. Suosjećam s njim što mora tražiti novu livadu, dalje od ljudskih očiju. Sve ga manje viđam. Početkom ljeta video sam ga na jednoj mirnoj livadi. Ponosno je stajao uz srnu, a lane je skakutalo oko njih. Činilo mi se kao da me prepoznaće i da mi se hvali sa svojom obitelji. Mahnem mu i nečujno se povučem, ostavio sam ih sretne u njihovu miru.

Onda ga zbog svoje prezaposlenosti dugo nisam video. Tek jesen, prije prvog snijega, video sam ga opet na njegovoj livadi. Ali bili su samo on i njegova srna. Laneta nije bilo s njima. Vjerljivo je postalo žrtvom risa ili nekoga drugog grabežljivca. Obadvoje su bili uznemireni i plahi.

Pao je snijeg, zavladali su bura i hladnoća. Prava velebitska zima, okrutna i hladna, sa svim svojim nevoljama, ali i čarima. Razgledao sam vučije prtine i risove osamljene tragove, strepio za mog Brnju. Hoće li preživjeti? Hoće li živ dočekati proljeće? I evo, sada je proljeće, već je prilično dugo lijepo vrijeme. Nema ga. Pojavilo se nekoliko grla srneće divljači na okolnim livadama, ali je njegova livada prazna. Ipak, jednoga se lijepog predvečerja pojavio. Još ponosniji nego prošle godine, lijep, stajao je uz rub livade kao na pozdrav meni, starom prijatelju od prošle godine. Gledao sam ga i bio sretan, vratio se moj Brnjo. Trajala je ta sreća nekoliko lijepih dana, a onda se opet nije pojavljivao. Razmišljao sam, što mu je? Zašto ga nema? Snijeg je iskopnio, šafrani odcvjetali, livada se sve ljepše zeleni. A mog Brnje nema pa nema.

I tako jednu večer, dok sam gledao hoću li ga vidjeti na nekoj drugoj livadi, dođu dvojica planinara. Uz uobičajeno pitanje s koje su strane došli, objašnjavaju mi da su došli zimskom

markacijom preko Dešinovca iz Oltara i da su potreseni jer su vidili kostur "jelena". Isti čas me obuze crna slutnja. Ujutro, kada sam imao malo slobodnog vremena, požurim na opisano mjesto. Ogladan kostur ležao je uz put. Glava s rogovima držala se za ogladan vrat i kralježnicu. Prvo što sam pogledom potražio bila je bijela mrlja na nosu. I stvarno, bila je tu. Bez sumnje, bio je to moj Brnjo. Ogladan kostur, ogoljen ponos. Gledam sjajne kao lakirane papke. Razmišljam koliko ih je velebitskih rosa opralo, koliko su mu puta ove hitre noge spasile život? A sada, eto, pao je žrtvom risa. To sam ocijenio po tragovima i na temelju ranijeg iskustva.

Taj razbojnici ris pustoši po velebitskim livadama i klancima, davi i uništava. Osiromašuje velebitski životinjski svijet jer lovi sve što može svladati. Ali napada i ono što ne može svladati. Nailazio sam na tragove kako je napao divljeg vepra, pa čak i medvjeda. Nailazili smo i na udavljenog običnog jelena. Eto, i to je "zasluga" čovjeka koji nije razmišljao što će biti ako risa ispusti u slobodnu prirodu. Neprocjenjive su štete što ih je ris nanio Velebitu i njegovu životinjskom bogatstvu. Ris, osobito ovaj karpatski, nije ovdje autohton, nije domaći. I nije poželjan, jer ima posebne navike i užasno je krvoločan. Ali se udomaćio i, da bi preživio, mora i loviti. Ris je potisnuo i ugrozio i vuka, koji je u ovim krajevinama živio oduvijek. Ugrozio ga je time što mu je potamanio hranu. Nerazuman čin čovjeka zbog kojeg će priroda još dugo trpjeti i liječiti svoje rane.

Zurio sam se natrag s obručom oko srca. Izgubio sam prijatelja koji me nije poznavao. Ali u obruču je kucalo: neću im oprostiti svoga Brnju.

Strehom otoka Krka

MILJENKO PAVEŠIĆ, Rijeka

Otok Krk, poznat od davnine i pod imenom Zlatni otok, ništa nije izgubio od toga lijepog pridjeva, baš suprotno, on je i dalje Zlatni otok. Takav je i u planinarskom smislu. Crtom

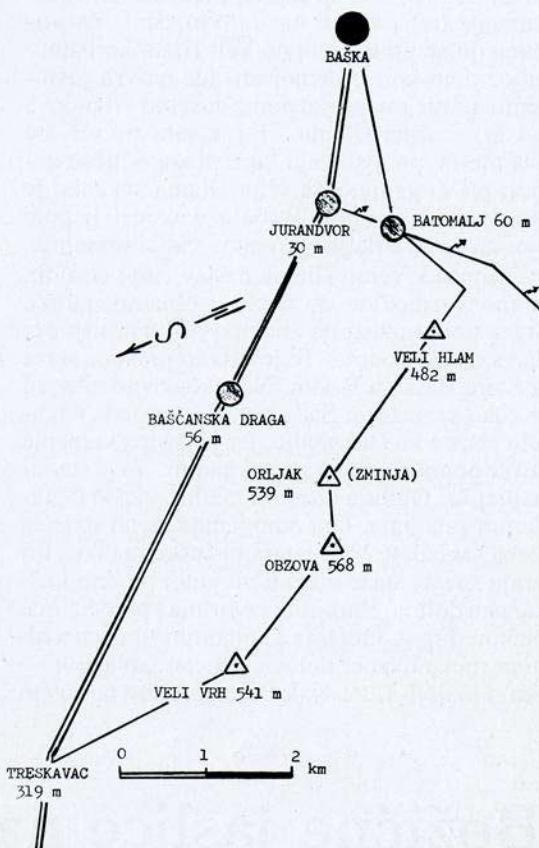
Puntarska draga — Vrbnik podijeljen je na dvije izrazito različite kako biljne tako i reljefne površine. Sjeverno od te crte otok je malih nadmorskih visina. Tek nekoliko vrhova jedva prelazi

250 metara. Taj je dio dobro pošumljen, tu su brojna naselja i dobro razvijena komunikacijska mreža. Brojne su i dobro izgrađene prastare staze i najvećim dijelom ogradene suhozidom. Dno velike Ponikve sjeverno od grada Krka svega je 16 metara iznad mora i često je pod vodom. Ponikva istočno od Njivica, zvana Jezero, ne presušuje. Na tom prostoru postoje neslućene mogućnosti za zanimljive pješačke izlete, posebno u zimskom razdoblju. Južno od crte Puntarska draga — Vrbnik Krk je planinarski posebno zanimljiv. Pružaju se mogućnosti za nekoliko vrlo lijepih cijelodnevnih pohoda. Taj je dio otoka dobrim dijelom kamenit, no prohodan. Osim dviju izraženijih borovih šumica, jedna sjeverno od Velog vrha a druga ponad Baške, drugdje nema višega biljnog pokrova. Tu su najviši vrhovi Krka, s kojih se na sve strane otvaraju veličanstveni vidici. Planinarenje tim dijelom otoka u zimskim i proljetnim mjesecima nezaboravni su doživljaji. Dobre autobusne veze Rijeke sa cijelim otokom omogućavaju lak dolazak i povratak. Opisom puta "Strehom otoka", tj. kretanje najvišim vrhuncima Krka, želim nagovoriti planinare da krenu u to planinarski malo poznato područje.

Za neotocane je ishodište autobusni kolodvor Žabica u Rijeci (autobusni vozni red je na kraju članka). Kartu treba kupiti do Baške Drage, no, autobus se napušta na prijevoju Treskavcu ili, kako se još zove, Malmašuti. To je i najviša točka na cijeloj cesti kroz Krk (319 m). Nedavno je od prijevoja na jug (desno) izgrađena dobra makadamska cesta, kojom može i autobus. Tom cestom valja krenuti kroz borovu šumu do izlaska iz šume i produžiti ka čunjasnom vrhu što se izdiže ispred nas. To je Veli vrh. Od prijevoja vodi i planinarska markacija na Veli vrh, i dalje na Obzovu. Dio je to planinarskog puta "Oko riječkih baklji" što su ga uredili članovi Planinarskog aktiva INA-Rafinerija nafte Rijeka 1990. godine.

Orijentacija kao i uspon lagani su. Svakim se korakom otvaraju sve ljepši vidici na Puntarsku dragu sa zelenim otočićem Košljunom, na Vinodolski i Velebitski kanal, Grobničke Alpe, rubni dio Gorskog kotara, Velebit, otoke, Učku i na sve veći dio otoka Krka. Nezaboravan je doživljaj što ovdje hodamo lako odjeveni, a daleki se vrhunci bjelasaju zatpani snijegom. Razumljivo je da je na Velom vrhu prvi odmor i novo uživanje u vidicima. Izuzetno široki vidici više nas nigdje, sve do spusta u Batomalj, ne napuštaju, postaju samo ljepši i ljepši.

Putem do Obzove, najvišeg vrhunca otoka, malo se spuštamo, prođemo pored omanje lokve vode, preskočimo dva-tri suhozida, kratak

uspon i nalazimo se na Obzovi, "krovu" otoka (568 m). U jednom kamenu ugrađen je metalni pečat vrha. To je kontrolna točka 7 puta "Oko riječkih baklji" (potreban je jastučić). Nakon odmora i otiskivanja pečata, nastavljamo do nedaleka Orljaka (markaciju više ne slijediti, jer ona vodi u Baščansku Dragu). Na karti novog izdanja (1969. godine) nema toponima Orljak, već je označen sa Zminja i nije kotiran. Vrijedi poduzeti taj mali napor do Orljaka, jer je na rubu gotovo okomite litice koja se spušta u plodnu i zelenu Baščansku Dragu. Vidik je dojmljiv i pomalo zastrašujući.

Cijelo vrijeme krećemo se kamenitim, no prohodnim tlom. Ono nije bez života. Između kamenja su brojni cvjetići raznih biljaka, izbijaju čuperci tvrde trave, a tu i tamo je poneki grmičak bodljikave drače. Sreću se i ovce, a ne djeluju nimalo neuhranjeno, baš suprotno.

Za daljnog kretanja ka Velom Hlamu ispriječit će nam se nekoliko kamenih suhozida, koje valja prijeći. Bit će potrebno srušiti nekoliko vršnih kamenova, ali nakon prelaska suhozida kamenje treba vratiti na staro mjesto! Za orientaciju se pri usponu na Veli Hlam koristimo suhozidom koji u ravnoj crti ide na vrh. Krećemo se njegovom južnom, desnom stranom i uskoro smo na Hlamu. Taj je suhozid viši od dva metra, pa u slučaju bure pruža odličan zaklon pri kretanju. Na vrhu Hlama svakako je poželjan duži odmor. Treba se nauživati ljepote vidika, jer se u daljem kretanju vidici smanjuju.

Sput s Velog Hlama nastavljamo desnom stranom suhozida do staze u omanjoj jaruzi. Staza ubrzo izlazi na znatno bolji put, usporedan s dalekovodom. To je ustvari prastara staza iz Stare Baške u Bašku. Ne tako davno bila je i te kako prometna. Sada pomalo propada na dijelu spusta ka Batomalju, jer je zasipa kamenje što se pomalo ruši na strmoj padini. Tu je staza i najljepša. Obiluje brojnim malim, vještvo izgrađenim zavojima. Oni omogućuju lagan spust, a treba savladati 280 metara visinske razlike. Pri kraju spusta staza ulazi u pitomu i plodnu Bašćansku dolinu, s brojnim izvorima i potočićima. Nakon dugog kretanja kamenitim tlom, najednom meke livade, potočići, trska, jablanovi — drugi svijet! U zaselak Batomalj nije potrebno

svratiti, valja ići na istok (desno) do hotelskog kompleksa, a onda kratko cestom do središta Baške. U Baškoj je stalno otvoreno nekoliko lijepo uređenih ugostiteljskih radnji, a moguće je i noćenje. Tko se želi vratiti u Rijeku istog dana, poći će autobusom u kasnim popodnevnim satima.

Planinarima iz udaljenijih krajeva preporučam ovaj izlet subotom. Neka prenoće u Baškoj, a jutarnjim autobusom neka krenu u Punat te posjete otočić Košljun. Srdačno će ih dočekati simpatični franjevci, a na Košljunu se ima što vidjeti. Na povratku s otočića zamolite prijevoznika da vas iskrca u lučici na poluotoku Prniba, koji je u neposrednoj blizini Košljuna. Od lučice krenite kolnikom u grad Krk (oko 3 km), razgledajte zanimljivosti grada, pa se nekim od autobusa vratite u Rijeku. Nećete požaliti.

* * *

Polasci autobusa s kolodvora Žabica u Rijeci za Bašku svakim danom u 5,40, 9,30, 12,00, 13,45, 15,15 i 17,30 sati. Iz Baške za Rijeku svakim danom u 6,00, 7,10, 10,15, 12,45, 14,30, 17,00 i 19,45 sati. Vojne specijalne karte 1:50 000 Sušak 4 i Rab 2 (starije izdanje) ili Delnice 3, Rab 1 i 2 (novije izdanje). Cijela tura traje 5 sati hoda.

Božićne jaslice na Sljemenu

Dr. SREĆKO BOŽIČEVIĆ, Zagreb

Prošlogodišnje djelatnosti Šumarije Zagreb uistinu nisu mogle biti bolje završene nego što je postavljanje božićnih jaslica kod račvanja sljemenske ceste ispod Činovničke livade. Sve posjetitelje Sljemena koji su koncem prosinca 1994. ili početkom 1995. prošli tim raskrižjem, bilo na putu lijevo prema Tomislavovu domu bilo desno prema Puntijarki, iznenadio je novi putokaz i betlehemska štalica u zaklonu crnogoričnih stabala. Staru ružnu putokaznu tablu na tom raskrižju zamijenio je skladan putokaz oblikovan u drvetu. Dana 21. prosinca oko jedanaest sati ispod snježnoga plašta tek napadalog snijega, "plamnjela" je božićna vatra. Oko nje, u zaklonu drvene štalice i pod slamnatim kro-

vom, stoje isklesane u hrastovini kipovi Majke Božje, Svetog Josipa, maloga Isusa u jaslama, triju kralja te magarca i ovčica, sve u prirodnoj veličini. Jedinstvene božićne jaslice na Medvednici (vidi naslovnu stranicu!).

Zagrebački biskup vlč. Marko Culej posvetio ih je toga dana u prisutnosti Sljemenskog župnika i planinara vlč. Slavoljuba Jelineka. Oko njih se skupilo pedesetak planinara i uzvanika Šumarije, te gračanski Zbor u narodnoj nošnji. Ravnatelj Šumarije ing. Herbert Krauthacker zahvalio se svima koji su sudjelovali i jaslice predao na dobrobit Zagrepčana, u prvom redu mladih, uz preporuku da prihvate i sve drugo što je za njih dosad učinjeno na Medvednici.

Biskup mons. Culej (iza kipa) posvećuje jaslice pred brojnim planinarima. Trojka desno: sljemenski župnik pater Slavoljub Jelinek, ing. Herbert Krauthacker i mons. Vladimir Stanković

Foto: Dr. S. Božićević

Od prve idejne skice jaslica, koju je izradio šumarski inženjer i slikar Karlo Posavec i izrade svih zamišljenih kipova pod rukom akademskog kipara Željka Belića, trebalo je samo nekoliko mjeseci da Medvednica dobije novu vrijednost. Dogovoreno je da se za Sveta tri kralja na ovom mjestu ili u obližnjoj Sljemenskoj kapelici održi i misno slavlje te da se na istom mjestu i ubuduće jaslice postavljaju svakoga Božića.

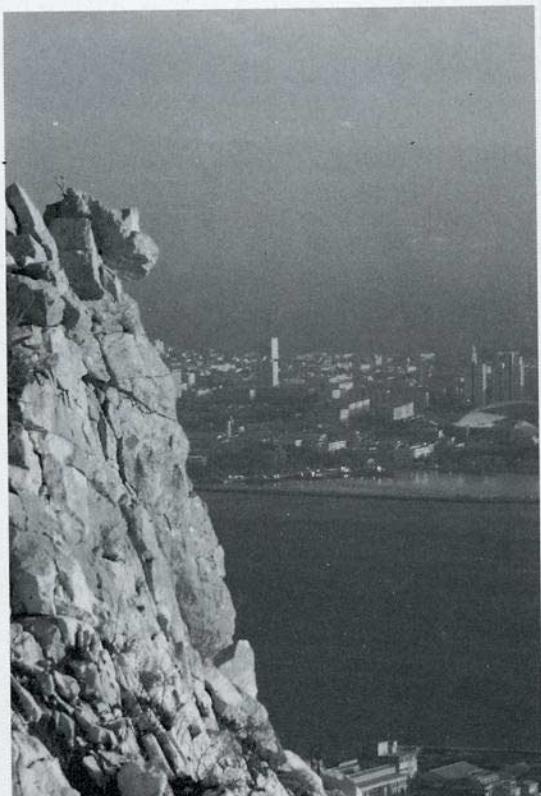
Uz ovu novu sljemensku zanimljivost nalazi se i preuređena sljemenska lugarnica, a pred njom maštovita drvena fontana i kip Majke Božje što ga je izradio šumar Damir Pavelić. - Žgrada štalice i prigodna postava božićnih jaslica novi su ukras naše planine, koji će poslije zime postati novo i zanimljivo odmorište zagrebačkih planinara na putu za Sljeme.

Planinarske fotografije Josipa Pejše

ANTE JURAS, Šibenik

Izložbom planinarske fotografije "Motivi iz planina", postavljene 28. svibnja 1994. u ekskluzivnom Caffe-teatru "Elephant" u Kaštel Lukšiću, kambelovački članovi HPD "Ante Bedalov" svečano su obilježili Dan državnosti i 120. obljetnicu organiziranog hrvatskog plani-

narstva. Svojim se fotografijama i ovoga puta predstavio kambelovački planinar Josip Pejša, koji je poznat i kao slikar, likovni pedagog i planinarski fotograf. Dosad je imao šest samostalnih izložbi, a sudjelovao je i na desetak kolektivnih.

Motivi njegovih fotografija većinom su s planinarskog puta "Kolijevkom hrvatske državnosti" koji je, najvećim dijelom, on sam krčio.

Pred više od stotinu nazočnih, izložbu je otvorio alpinist Stipe Božić, a govorili su i prof. Tonći Burić, arheolog, te ugledni kaštelanski čelnici Anton Kovačev, saborski zastupnik, i Veseľko Andromak, donedavni kaštelanski gradonačelnik. Božić je tom prilikom, među ostalim, rekao: "Josip Pejša nas fotografskom šetnjom podsjeća tko smo, odakle smo i što ne smije biti zaboravljen. Čovjek je ovdje vjekovima otkidao kamenu što se sudara s morem, stvarajući ljepotu po svojoj mjeri. . . Ono što planinaru namjerniku možda i promakne, to kamera Josipa Pejše zabilježi." Svečanost je dalje nastavljena druženjem i plesom do kasnih večernjih sati.

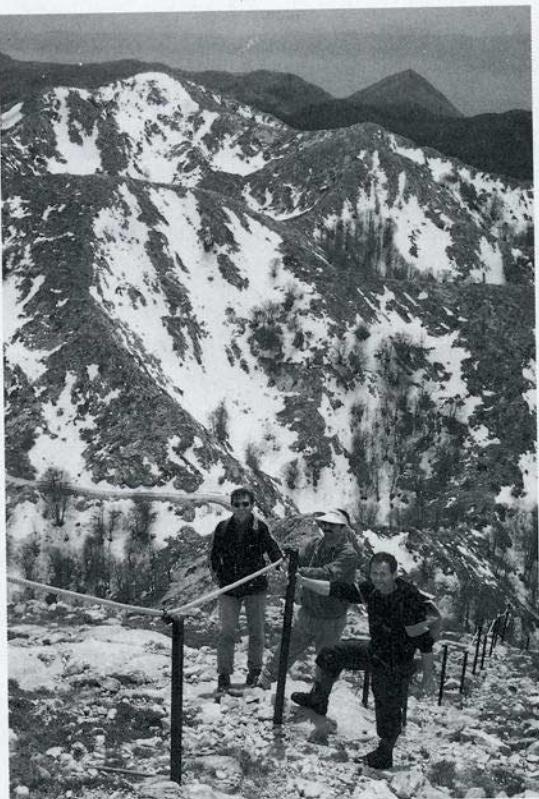
Pejšine fotografije, "napravljene s dušom",

LJVEO: Hridina Luko na Kozjaku poviše Kaštel Gomilice. U pozadini Šibenik

DOLJE: Na Raduhi u Bosni

vode nas Kozjakom, pored ostataka crkvice Sv. Marte u Bijacima gdje je Trpimir, dux Chroatorum, 852. godine izdao svoju poznatu darovnicu, do Sv. Ivana na vrletnom Birnju, planinskim strminama do Sv. Lovre, Sv. Mihovila, Sv. Jurja i Sv. Luke, pa sve do Markezine grede na istoku. Pejšine nas fotografije uče kako treba voljeti svoju domovinu Hrvatsku i njezine prirodne ljepote te se ponositi svojom poviješću. Uz čestitke Josipu Pejši, ova će izložba zasigurno potaknuti zaljubljenike u planinu jednako kao i "ljude s asfalta" da vide Lijepu našu kao dio svjetske baštine koju smo obvezni čuvati i uredno ostaviti svojim potomcima što dolaze. Kažimo na kraju da je ova izložba, uz prigodnu svečanost, organizirana zajednički s Maticom hrvatskom — Ogranak Kaštela, i Društvom za očuvanje kulturne baštine Kaštela "Bijaći".

DESNO: Žičanim putom do Sv. Jure na Biokovu

DOLJE: Sv. Jure od Raduna (IX. st.) na Kozjaku, arhitektonski spomenik kulture

Zagrebačka podzemna scena

Kako je "Koncertna dvorana" u špilji Veterinci postala "Koncertna dvorana Veternica"

JURAJ POSARIĆ, Zagreb

Prije 60 godina je u časopisu "Priroda" (1934) objavljen članak geologa dr. Josipa Poljaka o prvim istraživanjima špilje Veternice u Zagrebačkoj gori. Iako urednik "Hrvatskog planinara" nije sklon obilježavanju obljetnica jer smatra da se osnivaju na izmišljenom dekadskom brojnom sustavu, smatrao sam shodnim i zgodnim da se taj događaj ipak dostoјno obilježi. Kako je špilja Veternica dio prirode, što više, čak njen zaštićeni geomorfološki spomenik, to je i šest desetljeća njena istraživanja zasluzilo skroman spomen. Kada je prije deset godina bila prigoda da se obilježi pola stoljeća djelovanja prvoga hrvatskog speleologa, čovjeka koji je, da ne zaboravimo, prvi doktorirao s temom iz speleologije, iako su bile obznanjene nakane nekih vrlo učenih akademskih kolega da će to načiniti, nije učinjeno ništa.

Zamisao da se načini izložba, za što bi najprirodniji prostor bio u njegovoj matičnoj kući — Hrvatskom prirodoslovnom muzeju, u godini koja je bila obilježena i opterećena najvećim hrvatskim speleološkim otkrićem — Lukinom jamom, nije bilo moguće ostvariti, s obzirom na raspoložive ljude i vrijeme.

Špilja Veternica nije samo objekt prirode. Radovi speleologa, arheologa i paleontologa, od S. Marjanca, prof. D. Ivaničeka, akademika M. Maleza i plejade njihovih suradnika i nasljednika izvukli su iz taložina špiljskog ulaza i predvorja četvrt milijuna godina života vezanog uz špilju. Nažalost, većina toga opsežnog rada skuplja prašinu u depoima zavoda i muzeja ili na policama znanstvenih knjižnica. Prvu artikulaciju, krik znanosti — Pa ovdje je počeo Zagreb — možemo pročitati tek u knjizi "Zagreb prije početka" paleontologa Jakova Radovića i arheologa Želimira Škoberne. Prije 42–43 000 godina paleolitski je lovac došao do špilje Veternice, tumarajući okomedvedničkim savanama i

šumama u potrazi za hranom, a 600–700 kilograma teški Ursus spelaeus bio je zamaman obrok. On je ovdje lovio i radio. Izrađivao je svoja kamena i koštana strugala, sjekirice, koplja, nakit, a rad je početak kulture. Tako je Veternica i ishodište kulture na području današnjeg Zagreba ili, kako kažemo, zagrebačka privredna (kulturna) tradicija traje 420 stoljeća, a počela je u Veternici.

Tako, učinilo mi se normalno, 60. obljetnicu istraživanja prirode u kulturnom objektu obilježiti kulturno. Na 67. metru od ulaza u špilju nalazi se "Koncertna dvorana". Dvorana dugačka pedesetak i desetak metara široka, s prirodnom pozornicom, "Zdencem želja", polomljenim stalaktitima i dobrom akustikom. Speleolozi su se u prošlosti koristili prostorom "Koncertne dvorane" na razne načine, u rasponu od spavaonice ili skladišta suvišne opreme tijekom istraživanja u dubljim dijelovima špilje, do scenskog prostora u prigodama obilježavanja obljetnica društava ili pojedinaca. Bilo je ovdje i sasvim neformalnih domjenaka uz gitaru i slična priručna glazbala. Ipak, najčešće su glazbalo bili špiljarski glasovi. Velika je većina takvih zbivanja prepustena zaboravu i tek se u prijateljskim časkanjima među zagrebačkim speleolozima izvijaju iz koprene pamćenja natruhe dobrih zabava pod litotamnijskim svodom.

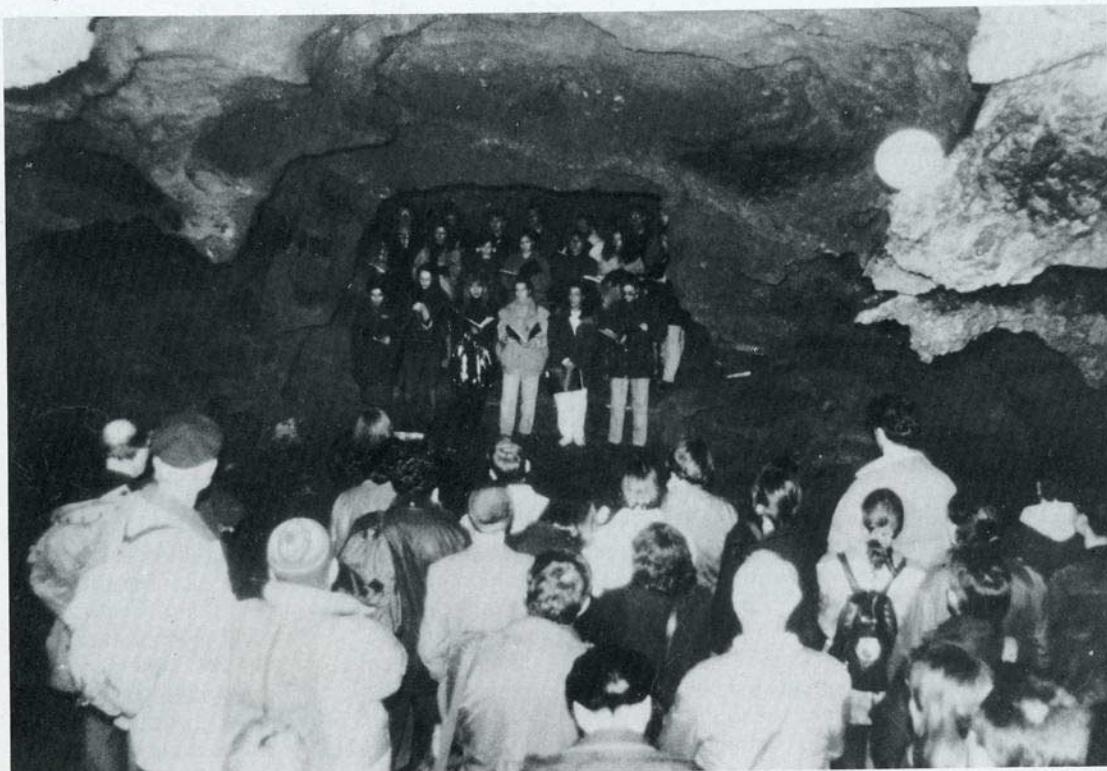
Kad je, 1977. godine, osnovana stalna Vodička služba po Veternici Komisije za speleologiju PHS, njeni su voditelji u godišnjim izvješćima počeli bilježiti i sva zanimljiva događanja u špilji i oko nje. Tako je u 1984. godini, u "Koncertnoj dvorani", TV Zagreb snimala za školski program prvi "javni" komorni koncertić dvoje mladih glazbenika (flauta i gitara) od dvije-tri glazbene minijature, koji je uživo pratilo tek desetak speleologa i tehničara televizije. Godinu

dana poslijе, u proljeće 1985, Speleološki odjek PD "Željezničar" iz Zagreba obilježavao je 35. obljetnicu svog osnutka. Uz ostala događanja bio je predviđen i multimedijski program u Vaternici. Uz projekciju dijapoziativa, izvedena je baletna točka, recital dijelova Dantecova "Pakla" i pjevane su špiljarske pjesme. Tijekom priprema za taj program uredili su V. Božić i J. Posarić prirodnu pozornicu u "Koncertnoj dvorani" tako da je na njoj moglo stajati desetak izvođača, a Z. Bolonić je prigradio u sustav rasvjete mogućnost prigušenja i isključivanja pojedinih rasvjetnih tijela. Taj je program pratilo stotinjak ljudi, mahom članova ili prijatelja SO PD "Željezničar".

U međuvremenu su u Vaternici obavljana razna mjerena, mahom vezana uz njena kripto-klimatska svojstva te izradu modela širenja zagađenja s Ponikava, tijekom kojih je dotaknuto i studiranje utjecaja čovjeka i rasvjete na promjene zatečenog stanja špiljskog ekotopa. Jedna od veličina, koja se tijekom računanja stalno javlja, odnosila se na dopušteno energetsko opterećenje podzemnog prostora i prepoznata je kao prihvatni kapacitet špilje. Taj je podatak upotrijebljen pri prihvatu izletnika u špilju, a o njemu ovisi i organiziranje svih ostalih zbivanja u špilji kojima je sudionik čovjek. Prvom polovicom listopada nazvao me Vlado Božić i obavijestio

da bi jedan vokalni ansambl, čiji je član njegov suradnik s posla, želio posjetiti Vaternicu. Sljedeću je subotu ušlo u Vaternicu petnaestak članova Renesansnog ansambla "Vatroslav Lipski" iz Zagreba, predvođeno ravnateljicom prof. Hedom Gospodnetić. Nakon izletničkog razgledavanja uređenog dijela špilje, oni su u "Koncertnoj dvorani" otpjevali nekoliko skladbi i bili, kao i mi, vrlo zadovoljni akustikom te ukupnim dojmom koji ta vrsta glazbe stvara u takvom prostoru. Vrlo brzo smo se dogovorili da ćemo organizirati pravi koncert i da će mu povod biti, osim spoja prirode i glazbe, spomen na prvo istraživanje špilje i njena istraživača dr. Josipa Poljaka.

Za koncert zakazan za 29. listopada u 13 sati pripravio sam plakat, obavijestio Hrvatski radio i uredio "Koncertnu dvoranu". Izračunao sam da bi u tom prostoru tijekom 40–50 minuta moglo uz pjevače boraviti još 120 odraslih slušatelja bez prekoračenja prihvatnog kapaciteta špilje, pa je za njihov prihvat načinjeno i toliko ulaznica. Vremenska prognoza za vikend bila je točna: od petka poslijе podne do subotnjeg jutra, 29. listopada 1994., kiša je lijevala kao iz kabla. Najavljeni skupina učenika gornjogradске gimnazije otkazala je posjet, ali (ne)vrijeme nije sprječilo učenike iz Siska da posjeti špilju.

Oko 10 sati prestalo je padati, a pjevači su stigli oko podneva. Do 13 sati u špilju je ušlo oko 80 slušatelja i još dvadesetak speleologa.

Renesansni asambl "Vatroslav Lisinski" miješana je sastava i podijeljen na Mali (18) i Veliki zbor (25 pjevača i pjevačica). Smješteni pred pozornicom i na njoj oni su upjevali grla i čekali početak koncerta. "Dame i gospodo, posjetitelji špilje Vaternice, osobita mi je čast da na ovaj način obilježimo 60. obljetnicu istraživanja Vaternice i da održimo susret prirode i glazbe u ovom prostoru koji je znanstvenoj javnosti prvi put 1934. godine približio nestor hrvatske speleologije, geolog dr. Josip Poljak. Pa neka glazba počne!" Ovim sam riječima prepustio daljnji tijek zbivanja gospodri prof. Hedi Gospodnetić, voditeljici ansambla i ravnateljici koncerta. Ona je najavljivala skladbe, ravnala zborovima i svirala udaraljke u nekim skladbama. Na kraju, pozdravljen burnim pljeskom, Veliki zbor ansambla otpjevao je na "bis" još i "La, la, la je ne l' ose dire" P. Certona.

"Dame i gospodo, u ime svih nas zahvalio bih se Renesansnom ansamblu "Vatroslav Lisinski" i njegovoj voditeljici gospodri Hedi Gospodnetić na ovom doživljaju. Nakon 60 godina

istraživanja špilje, "Koncertna dvorana" poslije ovog koncerta nije više ono što je bila. Sve vas pozivam da sada posjetite uređeni dio špilje".

Zagrebački novinari nisu našli zanimljivim da posjetje prvi koncert Zagrebačke podzemne scene. Tonski zapisi koncerta načinjeni su priručnim kasetofonom i dikatofonom "Olympus", a Vlado Božić je fotoaparatom sačuvao uspomenu na zasigurno najneobičniji kulturni događaj u Zagrebu 1994. godine. Kuloarski, bez obzira na intenzitet doživljaja i sudjelovanje u njemu, svi su sudionici jednoglasni u nekoliko činjenica. Akustička svojstva prostora su izvanredna — nema vanjske buke i škripe parketa ili sjeđala. Koncertiranje u tom prostoru apsolutno je demokratsko i umjetnici su neprekidno počašćeni od slušateljstva, jer i jedni i drugi — stoje. I treće, izvorište kulture u prostoru današnjeg Zagreba zasluzuje da povremeno bude i središte kulturnih zbivanja. Svi su poželjeli doći ponovo. Da zaključim! Glazba je oplemenila prirodnji prostor Vaternice, ali i priroda je zasigurno oplemenila najuporniji dio zagrebačke koncertne publike. Dođite opet, prigodom umjetnosti, u "Koncertnu dvoranu Vaternica"!

Nezgode na istraživanju Lukine jame

VLADO BOŽIĆ, Zagreb

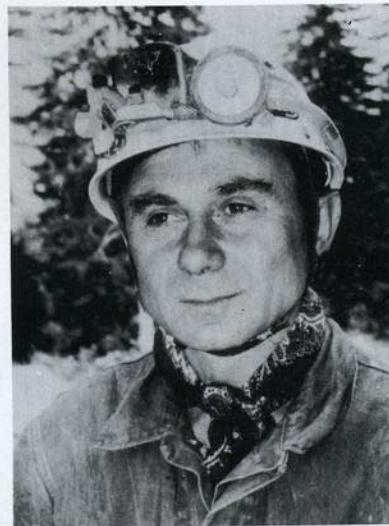
Kao i na svakom drugom većem speleološkom istraživanju, ni na onom 1993. godine sve nije išlo glatko. Poteškoća, osim onih s nedostatkom opreme, bilo je raznih. Neke su bile "tehničke" a neke "osobne" prirode.

● **Gromada leda.** Ova je opasnost uočena odmah na početku istraživanja čim je dubina Lukine jame prešla 328 metara, tj. čim su se speleolozi spustili ispod zone leda. Poteškoća je bila na kraju ledene zone, gdje je u suženju među stijenama nastala privremena polica od uglavljenih ledenih blokova. Zbog topljenja bi pojedini komadi leda propadali u dubinu. Na samom rubu police preko koje se trebalo spuštati, nalazila se oveća gromada leda od nekoliko kubičnih metara, uglavljenja točno iznad mjesta kuda je jedino bilo moguće nastaviti spuštanje.

Postojala je opasnost da se dalnjim topljenjem gromada raspade ili toliko stanji da sklizne i sruši se na speleologe ispod toga mesta. Zato je odlučeno da se ta gromada osigura od pada. Od užeta je izrađena mreža koja ju je obuhvatila i ledena je gromada pomoću klinova učvršćena za stijenu. Od tada su speleolozi mnogo mirnije prelazili to opasno mjesto.

● **Zaglavljeno uže i podvig.** Uže koje je visjelo na zadnjem spitu na dubini od oko 1 300 metara, nakon prolaza zadnje skupine speleologa zaglavilo se u nekom procjepu. Troje speleologa koji su se trebali najprije spustiti do dna, obaviti određeni posao i pri povratku raspremiti jamu, "zapelo" je na toj vertikali. Jasna Zmaić, mlada članica SO HPD "Željezničar", išla je prva i pri pokušaju da prođe zadnji spit te da

ubaci uže u spuštalicu, nije uspjela unatoč velikim i opetovanim naporima, jer se zaglavljeno uže nije moglo povući, tj. olabaviti. To je isto pokušao i Neven Bočić, mladi član SO HPD "Dubovac", ali ni on nije uspio. Zbog toga se trojka morala vratiti u Drugi bivak neobavljen posla. Vijest je prenesena i u Prvi bivak. Tu se, upravo obavivši svoj dio posla, spremao za izlazak na površinu Branko Šavora, iskusni član SO HPD "Dubovac", koji je jednom već bio na dnu. On se tada s Pavlom Mintasom i Zoranom Stipetićem, SO PDS "Velebit", uputio do Drugog bivaka pa prema dnu. On je oslobođio zadnji dio užeta na taj način da ga je izvadio iz zadnjeg spita i onda se spustio do mjesta gdje se bilo zaglavilo, a to je bilo na samom dnu. Pošto su tako sva trojica sišla na dno, počeli su se vraćati raspremajući jamu. Stipetić i Mintas ostali su spavati u bivaku, a Branko, budući da više nije bilo mjesta, produžio je prema izlazu, ali se nije zadržao ni u Prvom bivaku već je nastavio prema površini bez spavanja. Branko se, dakle, iz Prvog bivaka (-750 m) po drugi put spustio na dno (-1 355 m) i bez spavanja penjao punih 17 sati, samo s kraćim zadržavanjem u bivacima radi uzimanja hrane i obnove rasvjete. Bio je to pravi podvig. On je jedini speleolog koji je cijelu dubinu (ili visinu) od 1 355 m ispenjao odjednom bez spavanja u bivaku. Svaka mu čast!

Branko Jalžić, voda ekspedicije, na koga se jednom odlomila ledena ploča

Foto: V. Bočić

● **Koljeno.** Tragajući za otvorima jama po bespuću Hajdučkih kukova Damir Horvat, član SO HPD "Željezničar", ozlijedio je koljeno. Ispriva se činilo da ozljeda nije teška, ali je koljeno oteklo i boljelo, pa je unatoč velikoj želji da ostane u logoru i da hoda pomoću improvizirane štake,

Gromada leda osigurana je od pada mrežom užadi (na slici Siniša Rešetar)

Pavlu Mintasu zapalila se kaciga

morao prvim prijevoznim sredstvom u Zagreb na pregled i liječenje.

● **Smrzotina.** Opremajući Lukinu jamu u području leda, Darko Troha, član SO PDS "Velebit", zadobio je jake smrzotine na rukama. Unatoč gumenim rukavicama i napornom radu (zabijanje spitova u zaledenu stijenu), koža mu se na rukama, pod rukavicama, smrzla i ogulila, što je izazvalo velike bolove. No, Darko je unatoč tome svoju zadaću obavio do kraja te omogućio dalje napredovanje u jami. Nakon nekoliko dana toliko se oporavio da je opet ušao u jamu i čak dva puta sišao do dna.

● **Kupanje.** Zoran Gregurić, član DISKF-a, bio je dio ekipe za raspremanje jame s Jasnom Zmaić i Nevenom Bočićem. Kada je Jasna zapela na zadnjem spitu, svi su se morali vratiti u bivak. Na tom povratku, na dubini od oko 1 200 m, u jednom od vrtložnih lonaca punom bistre hladne vode, Zoran je upao u vodu do prsiju. Ne treba naglašavati kako mu je bilo kad se zna da je temperatura vode bila svega +2°C, a isto tako i okolnog zraka. Zbog toga je morao ostati u Drugom bivaku u vreći za spavanje i čekati suhu odjeću. To je čekanje trajalo puni

jedan dan, jer je vijest o potrebi za suhom odjećom išla glasnikom koji se prvi ispenjao na površinu, a onda je odjeću donio prvi koji se spustio u jamu.

● **Momina (Ahilova) peta.** U ekipi Branka Jalžića za topografsko mjerjenje jame bio je i Splitanin Emir Štrkljević (Momo), član SO HPD "Mosor". Mjerjenje do dubine od 950 m išlo je prilično dobro. Za prolaz iz Velike dvorane, u kojoj se nalazio Drugi bivak, trebalo se za dalje prodiranje u dubinu provući kroz vrlo neugodno suženje, gdje je bilo potrebno čak skinuti sa sebe svu opremu za spuštanje, kako ne bi zapinjala o izbočine u suženju. Provlačeći se kroz to suženje Momo je tako ozlijedio tetivu na peti da uopće nije mogao stati na nogu. Zbog toga je ostao ležati u Drugom bivaku. Budući da nije mogao dalje, zamijenio ga je Darko Troha koji se upravo vraćao prema izlazu, pa je tako po drugi put sišao do dna jame, ovaj put s Brankom Jalžićem obavljujući mjerjenje. Momo se nakon dvodnevног oporavka ipak uspio sam ispenjati.

● **Kaciga.** Pavle Mintas, najmlađi sudionik ekspedicije koji se spustio do dna, imao je pri raspremanju jame na dubini od 1 100 metara pravo "vatreno krštenje". Da bi ugrijao ruke na karbidnoj svjetiljci, otvorio ju je do kraja, a to je izazvalo povećanje tlaka i u plastičnoj cijevi na kacigu. Ona se izvukla iz metalnog nastavka, plamen je s gorionika prešao na plin iz plastične cijevi, cijev se zapalila i počela topiti, a i kaciga također. Srećom je u blizini bio Branko Šavora, koji je brzo ugasio plamen. Da slučajno nije na glavu stavio kapuljaču od nepromočivog kombinezona, Pavlu bi se zapalila i njegova bujna kosa. Ovako se sve svršilo samo s ovećom rupom na kacigi.

● **Žuljevi.** Nije zanemarivo spomenuti i brojne žuljeve što su ih speleolozi zadobili od neprikladne obuće i odjeće. Najneugodnije iskustvo imali su speleolozi s nepromočivim kombinezonima i sjedištima (overalima). Svjetlan Hudec, član SO HPD "Željezničar", koji je u jamu silazio čak pet puta, svoj je overal svečano na logoru "rashodovao" jer ga je taj pri zadnjem korištenju (pri silasku do dna) toliko nažuljao i uz to se gotovo raspao, da je Svjetlan od svoga želenoga šestog silaska u jamu morao odustati.

Raznih neprilika bilo je u Lukinoj jami i kod istraživanja u 1994. godini, no o tome u idućem broju.

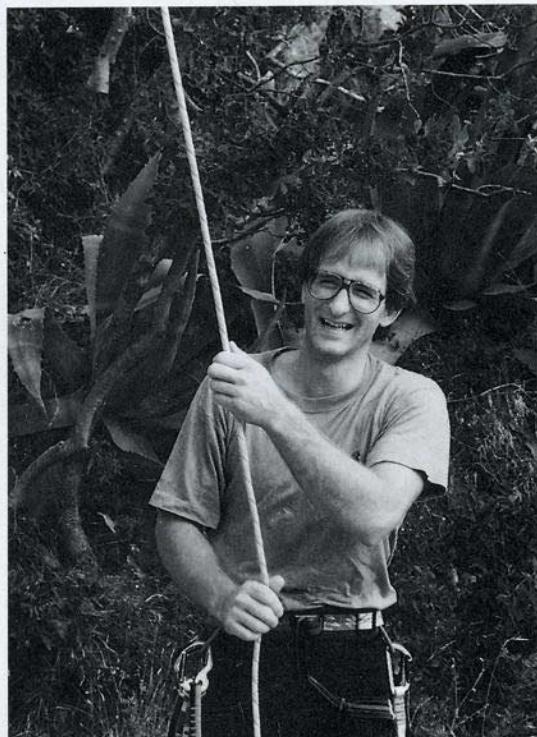
U Splitu osnovano Svjetsko športsko-penjačko vijeće

IVICA PILJIĆ, Split

U Splitu je od 21. do 23. listopada održan posljednji sastanak Svjetske komisije za športsko penjanje UIAA. Na sastanaku je osnovano Svjetsko športsko-penjačko vijeće koje će imati 54 zemlje članice. Splitski sastanak je bio radni sastanak na kojem su definirani svi nužni akti Vijeća, ali isto tako i nova organizacijska i natjecateljska pravila. Sastanku se odazvao do sada najveći broj zemalja: Austrija, Španjolska, SAD, Ujedinjeno kraljestvo, Švicarska, Nizozemska, Japan, Novi Zeland, Belgija, Njemačka, Francuska, Kanada, Italija i, dakkako, Hrvatska. Ugodno je bilo biti domaćinom tako velikog broja predstavnika, koji su svojom nazočnošću uveličali i obilježavanje 120 godina postojanja Hrvatskog planinarskog saveza. Tako je organizacija ovog sastanka u Splitu još jedan doprinos Komisije za športsko penjanje hrvatskom planinarstvu.

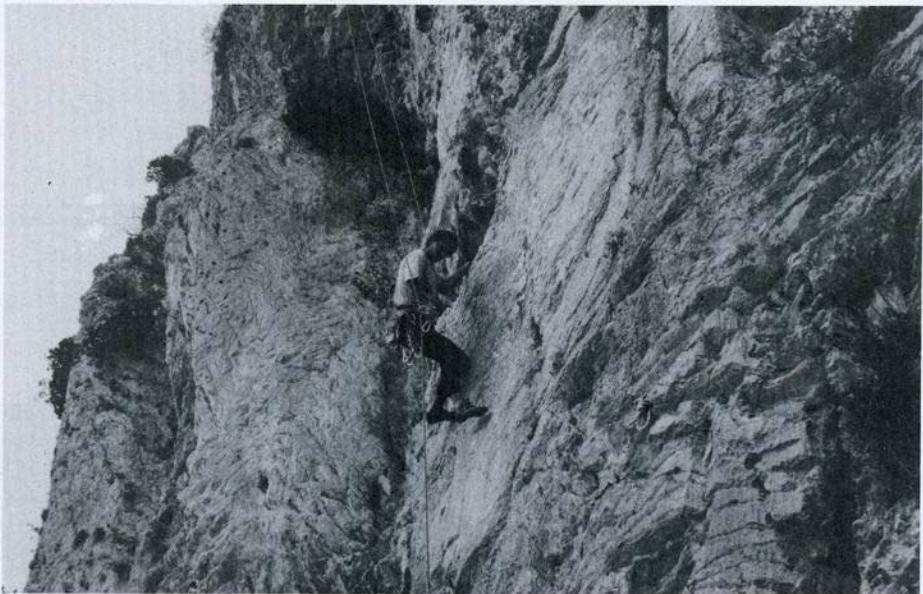
Poglavarstvo grada Splita, na čelu s dogradonačelnikom Tušekom i pročelnikom ureda za šport grada Splita Žajom, priredili su svečanu večeru u prostorijama HNK "Hajduk", na Poljudskoj ljetopotici. Večer je protekla izuzetno ugodno, a gosti su bili posebno impresionirani Poljudskim stadionom, jer su ga imali priliku upoznati izravno s terena. Svi predstavnici provedeli su desetak minuta na središnjem dijelu terena, puni dojmova ljepote splitske noći i ljepote samoga stadiona.

Posebno svečan i emotivan bilo je primanje u trofejnoj sali HNK "Hajduk". Tom prilikom imao sam čast da u ime HPS uručim najviše priznanje Saveza, Plaketu HPS, Robertu Renzleru, austrijskom predstavniku, osvjedočenom prijatelju Hrvatske i hrvatskih športskih penjača. Renzler je u vrlo teškim trenucima agresije na Hrvatsku dovezao u Split pomoći u lijekovima i potrebitinama za djecu vrijednu 44 000 USD. Pored toga, godinama aktivno pomaže razvoj hrvatskog športskog penjanja, potičući suradnju Komisije za športsko penjanje HPS i

Robert Renzler, nosilac plakete HPS, nakon uspona "Čarlijev klub" (VII+) na Marjanu
Foto: I. Piljić

Oesterreichischer Alpenvereina. Dodjela plakete svakako je bila najsvečaniji i najemotivniji trenutak sastanka u Splitu. Priznanje HPS dobio je čovjek kojeg krase ne samo vrhunski alpinistički, himalajski, športsko-penjački i dužnosnički uspjesi, već je on iznad svega osoba kojoj je na prvom mjestu uvijek čovjek i ono što može uraditi za ljude kojima je potrebna pomoći. Plaketa je otisla tako na posebno mjesto u skromnoj kući obitelji Renzler, okruženoj planinama Tirola.

Robert Renzler, u smjeru "Sara" (VI+) na Marjanu

Foto: I. Piljić

Iako je sastanak tek utemeljenoga svjetskog Sportsko-penjačkog vijeća bio prije svega radan, svi su predstavnici našli vremena da se okušaju i u južnoj stijeni Marjana, u kojoj je 1986. godine začeto hrvatsko športsko penjanje. Bez obzira na starosnu dob, svi su nazočni predstavnici, pored svojih dužnosničkih obveza, i aktivni ili rekreativni športski penjači. U prekrasnom subotnjem popodnevnu južna stijena Marjana oživjela je neobičnom skupinom svjetskih dužnosnika. Svi u kratkim majicama i penjačicama, s puno magnezija na rukama, uhvatili su se strmina i nadvisa Marjana te na toplo popodnevnom suncu uistinu dali sve od sebe.

Četrdesetrogodišnji američki predstavnik, g. Ralph J. Erenzo, penjao je težinu VIII+, austrijski predstavnik Renzler uspio je ispenjati deveti stupanj. Najstariji, 56-godišnji Ivor Delafield, predsjednik IO-a ispenjao je solidni VI+. Autor ovog članka morao se nakon pet mjeseci mirovanja zadovoljiti s Jakopijom ocjene VII. Uistinu, bilo je to neobično društvo dužnosnika na Marjanu, prije svega športaša i prijatelja. U toku penjanja upoznali su prvakinja Hrvatske Ivanu Franceschi i ostale aktivne športske penjače splitskog "Marulianusa". Penjači "Marulianusa" pobrinuli su se da marjansko penjanje bude atraktivno i dinamično, vodeći dužnosnike po usponima najrazličitijih težina.

Predstavnici su bili oduševljeni kvalitetom stijene i okolišom, a japanski i novozelandski

predstavnik su prednjačili u tom oduševljenju. Nakon sastanka velika je većina predstavnika ostala u Splitu i u ponедjeljak, što su iskoristili za organizirani posjet Biokovu i njegovom najpoznatijom športskom penjalištu u Brelima. Nažalost, taj dan penjanje je omela jaka kiša, ali je penjanje nadoknadila gostoljubivost domaćina. Svi smo imali priliku da uživamo u gostoprimgstvu klasičnog planinskog ugođaja, u restoranu u Tadićima, gdje je tvrtka Mand iz Brela organizirala ručak. Iako kišno, popodne je svima ostalo u sjećanju po izuzetno ugodnoj atmosferi, odličnom prštu, siru i domaćem vini. Bilo je više nego očito da su se predstavnici vratili u Split s posebnim dojmom, oduševljeni ljepotom hrvatske obale i planina, gostoprimgstvom i prijateljstvom.

Upravo to su bile i riječi predsjednika Izvršnog odbora gospodina Delafielda, koji je ocijenio organizaciju ovog sastanka najljepšom i najboljom otkad se ovo tijelo počelo sastajati.

Tako je, u okviru proslave 120-godišnjice hrvatskog planinarstva u Splitu održan prvi radni sastanak ICCC-a (Svjetskog športsko-penjačkog vijeća). Velik korak u ovom mlađom športu urađen je upravo u Hrvatskoj, u Splitu, u gradu pod Marjanom koji je organizacijom svoga prvog natjecanja u športskom penjanju 1986. godine, tada četvrtog natjecanja u svijetu uopće, pridonio razvoju ne samo hrvatskog već i svjetskog športskog penjanja.

Planinarstvo na prigodnim poštanskim žigovima

DARIO STELLA, Čakovec

Godina velike obljetnice hrvatskog planinarstva, 1994. godina, ostala je nezapažena u filateliji. Osim nekoliko prigodnih poštanskih žigova ništa nije učinjeno na filateličkom obilježavanju hrvatskog planinarstva. Ipak je nekolicina zaljubljenika u planinarstvo i filateliju dala svoj doprinos da ta obljetnica ostane i na ovaj način obilježena.

U čast proslave 120. obljetnice hrvatskog planinarstva izdana su dva prigodna poštanska žiga, oba 21. svibnja, jedan na pošti 47 300 Ogulin a drugi na pošti 42 300 Čakovec. Ubrzo затim, 26. lipnja, u čast 75. obljetnice HPD "Železna gora" u Čakovcu, bio je na pošti 42300 Čakovec u uporabi prigodni poštanski žig, nastao u suradnji Filateličkog društva "Međimurje" sa slavljeničkim planinarskim društvom. Prigodnim poštanskim žigom obilježen je Dan hrvatskih planinara 2. srpnja na pošti 51 274 Krasno

Polje. Također je prigodnim poštanskim žigom (u suradnji s PD "Extrem" iz Čakovca), koji je bio u uporabi 9. srpnja na pošti 42 300 Čakovec, obilježena Prva međimurska planinarska ekspedicija "Maroko — Visoki Atlas '94". Ova prigoda obilježena je i spomen omotnicom koju su članovi ekspedicije nosili sa sobom te su 25. srpnja, pored poštanske marke Republike Hrvatske koja je poništena prigodnim poštanskim žigom, naličili marku Kraljevine Maroko i poništili je dnevnim žigom. Osim toga svi su se članovi ekspedicije potpisali na nekoliko omotnica.

Svakako treba istaći i tri prigodne filateličke izložbe održane u čakovečkoj pošti, u organizaciji Filateličkog društva "Međimurje" iz Čakovca, na kojem je dio svojega filateličkog izloška "Planinarstvo na markama" izložio Ljudevit Staničić iz Zagreba.

Prigodni poštanski žigovi. U sredini amblem na spomen-omotnici PD "Extrem" iz Čakovca

Tko je tko u hrvatskom planinarstvu

ANTE JURAS, predsjednik HPD "Kamenar" u Šibeniku. Rođen je 1. siječnja 1944. godine u Šibeniku. Nakon učiteljske škole u Šibeniku studira na Pedagoškoj akademiji u Zadru, gdje 1968. diplomira hrvatski i zemljopis. Prosvjetnu djelatnost započinje 1965. na osnovnoj školi u Lozovcu kod Šibenika, a poslije je nastavlja kao nastavnik hrvatskog jezika u Šibeniku. Petnaest godina bio je školski ravnatelj u Lozovcu i Šibeniku te stekao brojna pismena priznanja i plakete.

Njegovo zanimanje za prirodu i planinarenje otpočelo je već u osnovnoj školi kada je kao član izviđačke organizacije obilazio planine i divio se njihovoj ljepoti. Godine 1959. postaje članom šibenskog planinarskog društva i ostaje u članom, uz manje prekide, do prestanka njegova rada 1963. Uz skupinu entuzijasta pokreće ponovno osnivanje PD "Kamenar" u Šibeniku 1985. godine i u njemu do sada aktivno djeluje, od osnivanja do 1991. kao tajnik, a od lanske godine kao predsjednik. U svome je društvu bio pokretač i organizator niza zapaženih akcija (obilasci transverzala, izleti, susreti i druženja, smotra planinarskih dijapozitiva), a uz to je redoviti sudionik svih društvenih događanja te predavač na planinarskim sastancima (sa svojim dijapozitivima).

Bio je članom Odbora planinarskih organizacija Dalmacije (Planinarskog saveza Dalmacije) i, kao njegov predstavnik, od 1990. članom Glavnog odbora HPS. U jednom je mandatu i član Komisije za propagandu HPS. Godine 1986. organizirao je uspjeli Dan planinara Dalmacije na slapovima Krke, 1987. uspostavljanje Šibenske planinarske staze, a 1990. smotru planinarskih dijapozitiva.

O problematiči planinarstva i djelatnostima svoga društva javlja se u sredstvima javnog pri-

općavanja (dnevni tisak, časopisi, radio), uvijek se zalažući za pravilan pristup i afirmaciju planinarstva, pa je u tom pravcu mnogo pridonio. Redoviti je suradnik našeg časopisa već punih deset godina. Njegove su članke citatelji zapazili i rado ih prihvatali, pa su tako u anketi 1992. najviše glasova dali njegovom velebitskom putopisu "Ponovo na Stapu i Stapini". Obišao je skoro sve veće planine naše domovine, a Velebit mu je najviše prirastao srcu. Prošao je niz najpoznatijih planinarskih obilaznica (transverzala). Završio je seminar za zaštitu planinske prirode koji je 1989. godine organizirala Gorska straža Dalmacije. Za svoj požrtvovni rad dobio je više pismenih priznanja i Srebrni i Zlatni znak HPS. (ŽP)

Zaštitu prirode

- **Komisija za zaštitu prirode HPS** razvija nove metode i tehnike obrazovanja planinara za zaštitu prirode i to na suvremenim andragoškim konceptima. Počela se koristiti i vlastitim video programom. Taj program je otpočetka povjeren prof. Zdravku Furlanu (tel. 449-395). Odmah

se pristupilo stvaranju vlastite slajdoteke iz dva donacijska fundusa, iz kojih je odabran odgovarajući materijal za pojedine teme. Zahvaljujući zalaganju prof. Gorana Horvata i prof. Zdravka Furlana uspjelo je potkraj 1994. iz sredstava međunarodne potpore (REC u Budimpešti) osigurati

tehničku pomoć i pribaviti suvremenu videotehniku (Panasonic televizor i videorekorder), kojom će se HPS ponajviše koristiti za potrebe Komisije, a u dogovoru s voditeljem video programa i na drugim tečajevima. Na stvaranju video programa radit će se dalje popunjavanjem videoteka i slajdoteke filmovima i dijapozitivima o prirodi te o zaštiti prirode i okoliša. Mole se svi koji nam u tome mogu pomoći ili osigurati pomoć drugih donatora da nas o tome izvijeste. Komisija je u 1994. godini razvijala koncept permanentnog Obrazovanja za okoliš i počela djelovati kao su-organizator Ekoloških tribina u obliku predavanja ili okruglih stolova. Tribine su organizirane u suradnji s drugim institucijama za obrazovanje odraslih (Otvoreno sveučilište, KIC itd.) ili pak kao stručni skupovi (Mrkopalj). Nositelj concepcije razvoja Obrazovanja za okoliš u Hrvatskoj je prof. Goran Horvat, koji je i član naše Komisije. (IŠ)

● **Apel za spas rijeke Krke.** Komisija za zaštitu prirode HPS je na osnovi prijedloga HPD "Kamenar" iz Šibenika, te brojnih drugih planinara, ekologa i ljubitelja prirode, uputila državnim organima za zaštitu kulturne i prirodne baštine, za zaštitu okoliša i za zaštitu voda ovaj

APEL ZA SPAS KRKE

Od brojnih planinarskih društava, planinara i drugih ljubitelja prirode dobili smo upozorenje s prijedlozima da se založimo za spas rijeke Krke i Nacionalnog parka "Krka", kao izvanrednog kraškog fenomena te geomorfološkog i hidrološkog spomenika naše prirodne baštine. Traži se da podržimo stajalište Skupštine Županije šibenske kojim se odlučno suprostavlja odluci Vlade RH o izgradnji vodozahvata na rijeci Krki, radi vođopskrbe Šibenika i Zadra i traže da Vlada ovu odluku povuče jer je u suprotnosti sa Zakonom o zaštiti prirode.

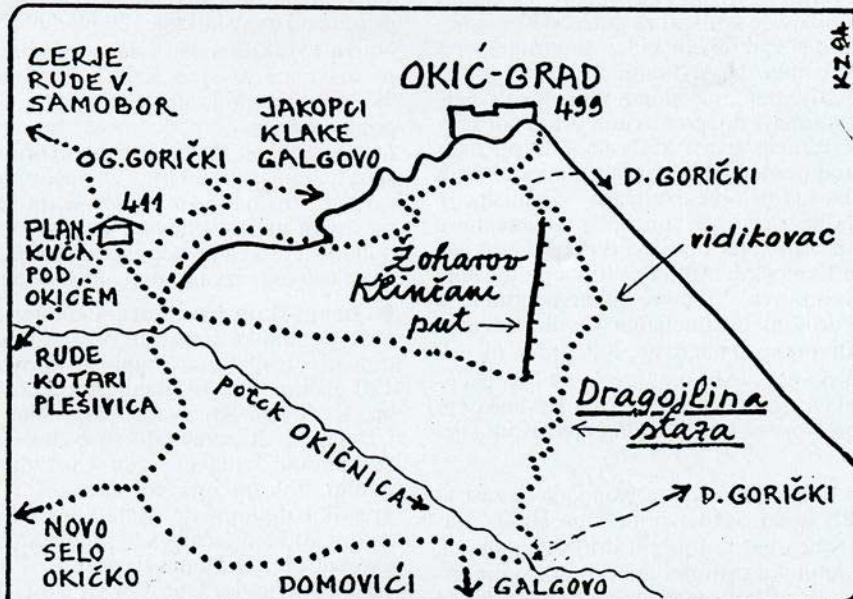
Apeliramo u ime Hrvatskog planinarskog saveza kao najveće nevladine organizacije za zaštitu prirode u Hrvatskoj (sa 120 planinarskih društava i blizu 15 000 članova), da se založite za obustavu pustošenja i za spas Krke i Nacionalnog parka "Krka". Ako do kraja veljače 1995. godine u tom pogledu ništa ne poduzmete, želimo Vam skrenuti pozornost da ćemo organizirati Regionalni skup planinara i ekologa za zaštitu prirode Krke i druge stručne i prosvjedne skupove, ali ćemo i na druge načine poticati javnost, a prvenstveno putem sredstava javnog informiranja, da se založi za spas ovoga izvanrednog prirodnog fenomena.

● **Drugi skup planinara-ekologa** i čuvara prirode Republike Hrvatske održan je u nedjelju 4. prosinca u Ozlju. Skupu je bilo nazočno oko 120 planinara iz 18 planinarskih društava Zagreba, Karlovca, Križevaca, Mrkoplja, Ravne Gore i Delnice. Raspravljalo se o dosadašnjem radu eko-patrola, budućem radu te o zadacima u 1995. godini. Polaznicima tečaja za zaštitu prirode HPS uručio je diplome dr. Ante Starčević kao organizator i voditelj tečajeva te predstojnik Središnje eko-patrola. Diplome su primili: Frida Macarol, Damir Mahović, Ivan Bensa, Edita Bensa, Maja Morović, Ivana Sor, prof. Josip Vuković, Etika Lazarević, Jelkica Krizmanić, Antun Rura, Stjepan Ivić, Katica Pauković, prof. Alida Petani, Ana Kušić, Branka Šimić, Maja Buk, Bojan Šimić, Vlatko Gmaz, Silvana Marković, Tomislav Marković i Mira Ritar-Bonetić. Dogovoren je da 1995. godine, u suradnji s Narodnim sveučilištem iz Ozlja, Komisija za zaštitu prirode HPS organizira zajedničku akciju na čišćenju okoliša oko Starog grada Ozlja, u koju bi se uključili planinari-ekologisti i čuvari prirode iz cijele Hrvatske. Susretu su prisustvovali i predstavnici "Zelene akcije" iz Zagreba. (Dr. Ante Starčević)

Novim i nepoznatim stazama

● **"Dragojlina staza" na Okiću.** Kao što smo najavili u broju 7-8, 1994 (str. 192), na Okiću je 18. rujna otvorena nova planinarska markacija koju je uredio zagrebački planinar Zdravko Molak u povodu 150-godišnjice povijesnog uspona kroz stijenu što ga je izvela ilirkinja Dragojla Jarnević. Iako neki planinarski stručnjaci misle da je dio nove staze kroz stijenu preopasan za prošječnog planinara, zadatak je našeg časopisa da čitatelje obavještava o svemu što se događa u našim planinama, pa tako i o postojanju ove staze. Njezin je opis najbolje dao sam Zdravko

Molak, pa prepustimo njemu riječ! Staza počinje na mjestu gdje cesta, koja dolazi iz mjesta Donji Gorički u pravcu jugozapada, prelazi potok Okićnicu. Dalje se staza, prateći potok, uspinje do prvoga stjenovitog grebena na južnoj strani Okića, gdje između okomite stijene i potoka postoji malo proširenje (nazvao sam ga Dragojlin dolac). U tom dolcu, u romantičnoj i divljoj prirodi, u svježini gdje cijelo ljetu mirisu ciklame, na impozantnoj stijeni nalazi se natpis: STAZA U SPÖMEN DRAGOJLI JARNEVIĆEVOJ. Prošavši kroz dolac staza prelazi jarak između prvoga

i drugog grebena te prešavši "u šumarje" odvaja se od, ovdje već kanjonskog korita Okićnice te vijugajući uz strmu padinu uskoro dolazi do stijena što joj poput amfiteatra zatvaraju daljnje napredovanje (nekoliko koraka ulijevo nalazi se i stijena na kojoj je Žoharov put, klinčani put Drage Belačića). Ipak pronalazimo uski strmi klanac koji omogućava da kroz nj prijedemo na prvi greben ispod kojeg smo prošli u Dragojlinom dolcu. Ovdje šuma postaje rijeda i razigrana te iz njene sjene izlazimo na razmjerno prostranu padinu grebena. Između kamenja i stijena raste oštra planinska trava prošarana raznim vrstama mirisnog cvijeća i ponekim grmom divlje ruže, pa izgleda da smo se odjednom našli u području druge klime, kao da iznad užarenog kamenjara titra oštar, opojan miris Mediterana. Tu nam se otvaraju prekrasni vidici, koji svakim korakom postaju širi i raskošniji, vidici zbog kojih se ovamo prije 150 godina popela i hrabra Dragojla. I danas će ovdje mnogima zastati dah, što zbog ljepote, što zbog "plaznenja" uz ponosnu stijenu nad ponorom. Nakon malog alpinističkog pothvata na samom hrptu grebena, pred nama se odjednom nađe velik kamen ravan kao stol, mjesto idealno za zaslужen odmor. Ako se tu slučajno zateknete s nekim "tko vam život čini ljepšim", shvatit ćete zašto na stjeni pored vas piše "Kak' taubeka dva...". Od ovog mjesta ima još malo šetnje hrptom grebena pa preko "krova" i "travnatog vidikovca" do vidikovca "iznad Žoharove sajle". Ovdje Dragojlina staza i završava. U zadnjih 300 metara dužine svladala je visinsku razliku od oko

150 metara, a za lagani uspon nam je uz odmaranje i razgledanje okoline bilo potrebno oko 1 sat. Sada su nam zidine Okića grada na dohvrat ruke. Najbolji opis staze i uspona dala je sama Dragojla još 12. rujna 1843. u svom dnevniku "Život jedne žene", pa zato završimo ovaj kratki opis njenim riječima: "Ali za muku plaznenja bijah dostačno kroz izgled u okolicu i daleko prieko Zagorja do štajerskih briegovah, prieko Karlovca i Zagreba doli u Slavoniju, naplatjena". I na kraju, ako je uspon ovom stazom nekome u život unio malo ljepote i radosti, neka za to zahvali našoj Dragojli. Time će biti ispunjena njena želja: "da ikome drugom moj život koristan biti može...".

• **Nova obilaznica u Pokupljtu.** U susjedstvu Gorskih kotara, na slovenskoj strani rijeke Kupe, članovi PD Kočevje markirali su u travnju prošle godine Kostelsku planinsku pot. To je kružni put koji započinje u selu Potoku (223 m), u neposrednoj blizini ceste Kočevje — Brod na Kupi, penje se preko Stružnice (697 m) na vrh Kuželjske stijene (874 m), gdje dosije najvišu točku, a zatim se spušta u selo Kuželj te se vraća u Potok preko Laza i Kose. Traje oko šest sati hoda, a vodi livanadama i šumarcima, s lijepim vidicima, bez jačih uspona, daleko od cesta i automobilskog prometa. Zajednički pohod predviđa se svake zadnje subote u mjesecu svibnju. Zanimljivo i za naše planinare kojima gotovo sa svakoga gorskotatarskog vrha privlači pogled slikovita Kuželjska stijena.

(ŽP)

Planinarstvo u tisku

● **Zbornik o Gjuri Pilaru.** Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti objavila je koncem 1994. Zbornik znanstvenog skupa o Gjuri Pilaru, osnivaču hrvatske geologije i hrvatskog planinarstva i svečano ga predstavila u Akademijinoj zgradiji 20. prosinca. U knjizi od 250 stranica i sa 66 slika objavljeno je 20 referata o toj velikoj ličnosti naše kulture, koji su održani na znanstvenom skupu 1. listopada 1993. u Slavonskom Brodu, Pilarovu rodnom mjestu. Na str. 231–236 tiskan je referat Željka Poljaka pod naslovom "Uloga Gjure Pilara u osnutku Hrvatskog planinskog društva", tako da je Pilarova ličnost osvijetljena i s te strane.

● **Ponašanje u šumi.** Pod tim je naslovom Javno poduzeće "Hrvatske šume" tiskalo ilustriranu uputu za izletnike koji pohađaju šumovita izletišta, u prom redu naše planine. Uputa ima oblik prospakta, a sadrži pet lijepih fotografija u boji i ing. Tomislava Starčevića i desetak karikatura prof. Miroslava Barića, s tekstom prof. Jure Križanovića (slika desno).

● **Plitvička jezera, nacionalno dobro Hrvatske – svjetska baština,** naslov je zbornika radova znanstvenog skupa koji je izdala Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti u listopadu 1994. Na str. 97 posebno su istaknute zasluge akademika Branimira Gušića, prvog predsjednika HPS, u borbi za zaštitu Plitvice, a u literaturi na str. 99. citiraju se i članci iz našeg časopisa. U zborniku je i jedan stručni hidrogeološki prilog dr. Srećka Bočevića, člana našeg uredništva, koji je i urednik ovoga zbornika. (ŽP)

● **Bilogorski planinar 38** (za prosinac 1994) donosi na dvadesetak stranica članke o Kleku (E. Špralja), Ivančici (M. Šincek), Julijskim Alpama (R. Kranjčev), Lukinoj jami (S. Božičević), Papuku (T. Sablek), Hunjki (V. Matanović) i Ravnoj gori (D. Šincek i D. Kužir). (ŽP)

● **"S djecom u planinarske kuće"** naslov je brošure koju je u proljeće 1994. na njemačkom jeziku objavilo Njemačko planinarsko savez i može se dobiti besplatno u sjedištu toga saveza. Sadrži upute o tome kako valja planinariti s djecom. (ŽP)

● **Veliki pioniri alpinizma, II. dio.** Glavni urednik glasila slovenskih alpinista "Alpinistički razgledi" Bine Mlač objavio je i drugi svezak životopisa svjetski poznatih penjača. U prvoj knjizi obradio je 15, a u ovoj 14 velikana. To su: Mummery, Zirbriggen, Pfann, Lammer, Leusch, Young, Piazo, Dibona, Dulfer, Trenker, Rudatis, Heckmair, Cassin i Paula Jesih. (ŽP)

● **Planinarski put Žumberkom.** Pod tim je naslovom PD "Trešnjevka-Monter" iz Zagreba koncem 1994. tiskalo drugo, dopunjeno izdanie vodiča i dnevnika (autor Vladimir Jagarić). Format 12x17 cm, 40 str., 15 slika (dijelom u boji), višebojna karta 1:50 000, naslovnica s kolor slikom doma u Sekulićima, cijena 35 kuna. Naručuje se kod izdavača: 41 000 Zagreb, Park Stara Trešnjevka 2, Područni ured Trešnjevka, soba 13, tel. 041-327-233 (kućni 164). (ŽP)

**PONAŠANJE
U
ŠUMI**

● **Slavonski markacisti.** Komisija za planinarske puteve i označavanja Slavonskog planinarskog saveza održala je 23. studenog radni sastanak u Našicama. Na sastanku je analiziran rad u 1994. i dogovoren plan djelovanja u 1995. godini. U 1994. podijeljena su zaduženja o planinarskim putovima u Slavoniji. Dana 16. i 17. travnja u Našicama je Komisija za planinarske puteve HPS uz sudjelovanje 35 markacista iz 9 planinarskih društava iz Slavonije održala tečaj za markaciste. Djelomično je uređen dio planinarskih putova na srednjem Velebitu za koji su zaduženi slavonski planinari. Zbog objektivnih poteškoća planinarski su putovi u Slavoniji tek djelomično uređeni. U 1995. se planira registracija markacista i planinarskih putova po Slavoniji. Nastavlja se s uređenjem planinarskih staza i putova po Slavoniji, što je najveći zadatak, imajući na umu da se 1995. slavi 100. obljetnica planinarstva Slavonije te da će se i Dan hrvatskih planinara održati u Slavoniji. Također se početkom lipnja planira veća radna akcija markacista na Velebitu, na putovima koje trebaju održavati slavonski planinari. (Slavko Žagar)

● **Sekcija Sv. Bernarda u Našicama.** Dana 10. prosinca u Našicama je osnovana Sekcija Sv. Bernarda pri HPD "Krndija" Našice. Susret planinara započeo je sv. misom koju je predvodio o. Željko Železnjak, župnik i gvardijan našički u spomen pok. Anti Rukavini. Taj veliki prijatelj Našičana upravo je na taj isti dan lanske godine bio u Našicama kada je održao lijepo izlaganje o Velebitu. O. Željko je u misi posebno pozdravio planinare, ističući prijateljstvo i drugovanje kao jednu od vrednota planinarskog života. Na susretu koji je održan poslije sv. mise, govorio je Zlatko Marman kao predsjednik HPD "Krndija", Našice, pozdravivši goste i osnivanje ovakve sekcije u okviru društva. Nakon toga je Radovan Librić iz Samobora govorio o Sv. Bernardu, zaštitniku planina i planinara, a i o samoj Bratovštini Sv. Bernarda u Samoboru. Otac isusovac dr. Božidar Nagy iz Osijeka povezao je planinarstvo s vjerom ističući svoja osobna iskustva kao planinara, a Drago Trošelj je govorio o pok. Anti Rukavini. Na kraju je Nevenka Matković, koja je i izabrana kao predstavnica sekcije u odnosima s matičnim društvom i s drugima, iznijela plan djelovanja za 1995. godinu, ističući posebno promicanje Sv. Bernarda kao zaštitnika planina i planinara, zatim povezivanje u djelovanju sa sličnim planinarskim društvima, napose sa planinarskom Bratovštinom Sv. Bernarda u Samoboru te sa HPD "Stanko Kempny" iz Zagreba, ali i sa svim drugima koji to žele. Za duhovni nadzor nad djelovanjem zadužen je o. Željko. Na susretu su bili prisutni i planinari iz Pleternice, Orahovice, Feričanaca,

Samobora, Zagreba i Osijeka, a upotpunili su ga svojom pjesmom i mlađošću članovi Franjevačke mladeži (Frame) iz Našica. Za uspješnu i lijepu projekciju dijapozitiva s planinarskih hodočašća i akcija zasluzni su Luka Maloča i Nevenka Matković. (Slavko Žagar)

● **Ličko-senjski župan i planinari.** Početkom listopada predstavnike HPD "Visočica" iz Gospića Antu Vujnovića, Željka Brklijačića i Pavla Rukavina primio je župan ličko-senjski gosp. Ante Frković. Razgovaralo se o problemima društva. Najveći je što je društvo zbog rata ostalo bez prostorija gdje bi se održavali sastanci, organizirala dežurstva i čuvala dokumentacija. Župan je planinare uputio na gradsko poglavarstvo, jer društvo je gradsko, a županija će se založiti za pomoć Stanici GŠ-a koja djeluje na nivou županije. Inače je Frković pokazao veliko razumijevanje za HPD "Visočica", čiji je i on član. (Ana Lemić)

● **Pohod na Krasno u Velebitu.** I ove je godine HPD "Visočica", u suradnji s katoličkom crkvom i predstvincima HV, organizirala pješački pohod iz Gospića na Krasno za Veliku Gospu. Hodčastilo je oko 70 planinara, pripadnika HV i ostalih vjernika. Posebno je važno naglasiti da je bio velik odaziv mlađih. Hodalo se iz središta grada, pa preko Klanca, Vaganca, Kruščice, Gornjeg i Donjeg Kosinja i Rudinke (gdje se prenoćilo 14. kolovoza navečer) do Krasne. Usput su planinari obišli dvije kontrolne točke nove "Velebitske obilaznice": planinarsko sklonište u Donjem Kosinju i u Krasnu. Posebno su lijep doček planinara i ostalim hodočašnicima priredili gospodin i gospoda Vučelić iz Kosinja, koji su u svojoj kući uredili planinarsko sklonište i dali ga planinarama na uslugu. U dočeku su pomogli i njihovi susjedi. Isto su tako lijep doček upriličili mještani Rudinke i pripadnici HV. Svima se ovom prilikom zahvaljujemo, iako zaslužuju i više od ove kratke bilješke. (Ana Lemić)

● **Iz HPD "Visočica".** Već drugu godinu u gospičkoj gimnaziji djeluje planinarsko-ekološka grupa koja je okupila 73% gimnazijalaca, a 57% od toga su članovi HPD "Visočica". Međutim, interes se javio i u gospičkoj Strukovnoj školi, tako da se nekolicina njih učlanilo u planinarsko društvo. Za sve te mlade planinare koji, nadam se, predstavljaju budućnost društva, organizirani su u 1994. godini izleti na kojima je bilo prosječno preko 50 učenika Gimnazije i Strukovne škole. U okviru svog programa mlađi su planinari u Gimnaziji priredili izložbu o životu i radu prof. Dragutina Franjića povodom 130-godišnjice rođenja i 70-godišnjice smrti. Inače, poslije zanimljivih izleta priređuju učenici izložbe fotografija

u školi na kojima ostaje trajno zabilježeno sve što je vrijedno zapamtiti, a tako se ujedno pruža mogućnost i onima koji nisu bili nazočni da nešto nauče, jer te njihove izložbe sadrže i kratke opise svega viđenoga i doživljenog. (Ana Lemić)

● **Planinarska svečanost u Sekulićima.** Sedmi tradicionalni Proljetni pohod u Žumberak, za razliku od prijašnjih po lijepu vremenu, organiziralo je 18. lipnja PD "Trešnjevka-Monter" iz Zagreba. Trasu od Sošica do Sekulića prošlo je oko 300 planinara, a još stotinjak stiglo je iz drugih polazišta. Na početku kratke svečanosti govorio je dopredsjednik PD "Trešnjevka-Monter" Ivan Majer o prerano preminulom predsjedniku društva Borisu Farkašu, hokejašu i vrsnom planinaru, osnivaču društva i glavnom pokretaču preuređenja stare seoske kuće u Planinarski dom "Monter" u Sekulićima. Željko Gobec je u ime PSZ pohvalio mlađe PD "Trešnjevka-Monter", osnovano 1986., koje uz svoju planinarsku djelatnost priprema godišnji pohod, održava transverzalnu i planinarski dom. Član Komisije za planinarske puteve HPS Zdenko Kristijan predstavio je prisutnima drugo, dopunjeno izdanje "Planinarskog puta Žumberkom". Vodič i dnevnik napisao je Vladimir Jagarić, zaljubljenik u Žumberak, čije zanimljive članke o Žumberačkoj gori čitamo u našem časopisu. Na kraju je folklorni ansambl KUD "Croatia" iz Prečkog u Zagrebu izveo splet pučkih hrvatskih plesova uz pratnju Žumberačkog orkestra. Predsjednica društva, Ljerka (Lela) Farkaš, supruga pokojnog Borisa, otkrila je ploču kod ulaza u dom kojom se dom u Sekulićima preimenuje u Planinarski dom "Boris Farkaš".

(Jansen)

● **Markacije na otoku Braču.** Potkraj svibnja članovi HPD "Priroda-PBZ" iz Zagreba označili su nekoliko dijelova "Planinarskog puta Privredne banke Zagreb" na otoku Braču (ustrojenog 1990.). Nova markacija postavljena je između Vidove gore (778 m) i asfaltne ceste Supetar – Bol, iznad samog Bola. Markacija započinje nasuprot kamene ograde (prilaznog puta prema releju na Vidovoj gori). Nastavlja se prema istoku uz žičaru ogradi dolinom Crnice i blagim lukom izlazi na spomenutu cestu povrh Bola. Ostatak markacije do središta Bola (hotel Kaštيل) je u planu. Spomenuti put može se proći za dva i po sata. Pregledana je i djelomično obnovljena markacija Bol – Murvica – Uvala Farska – Uvala Blaca – Blaca, koja je markirana 1991. godine. Markacija do glasovitog povjesnog kompleksa (pustinje) Blaca započinje u zapadnom dijelu Bola kod ulaza u borovu šumu "Zlatnog rata", iza koje izlazi na cestu za Murvicu. Do Murvice moguće je doći i automobilom (6 km), odakle se nastavlja stazom, koja najvećim dijelom prolazi uz morsku obalu. Od Murvice do Blaca stiže se za tri sata. Dobro je označen i planinarski put Nerežiće – Dragovoda (30 min;

dovle se može stići automobilom) – Blaca, još 30 minuta pješke. (Tomislav Đurić)

● **Odsada "Karlovacka obilaznica".** HPD "Dubovac" javlja o "Karlovackoj transverzali": Na izvršnom odboru društva usvojeno je ime obilaznica umjesto transverzala, tako da sada karlovacki planinarski put glasi Karlovacka obilaznica. Na trasi obilaznice ukidaju se dijelovi koji prolaze državom Slovenijom. Godine 1994. markiran je cijeli zapadni dio puta od Vodica na Svetu Geru i dalje do Kamanja. Taj dio puta markacisti su označili u četiri radne akcije. Uslijed promjene na trasi, sadašnji dnevnik ne odgovara stvarnom stanju. Već pripremljeni novi vodič-dnevnik čeka tiskanje kada se osiguraju novčana sredstva.

(Milan Dijačić)

● **PD "Martinščak"** u Karlovcu osnovalo je u Osnovnoj školi "Banija" u Karlovcu planinarsku sekciju. Prvi je izlet upriličen u okolicu grada preko Donjeg Pokuplja, Svetе Margarete, Bridića i Sudaca do planinarskog doma "Mont Zadobarje" u Zadobaru. Mladi planinari proveli su dan u ugodnoj šetnji, druženju, branju gljiva i kestenja, a u domu su ih srdačno dočekali susretljivi i marljivi domari Mira Ritar-Bonetić i Miroslav Vlaisavljević. Svakako su im prijali ukusni kolači i čaj, te kesteni koje su pekli sami planinari. Voditelji ovog izleta, na kojem je bilo čak 116 mladih planinara, bili su Jasminka i Antun Petrekanić. Naredni izlet bio je na Medvednicu uz razgledanje Medvedgrada i posjet grobu Oca domovine dr. Ante Starčevića u Šestinama.

(dr. Ante Starčević)

● **Goranski medvjedi sišli na more.** Neobičan doživljaj imao je planinar Tomo Curavić iz Jadranova, vlasnik kuće svega nekoliko metara od mora. Ispred kuće, uz rijeku, vezano je mnogo barki i jedrilica. Izašavši u popodnevnim satima na terasu kuće imao je što vidjeti: četiri medvjeda, dva stara i dva mlađa, šeću se nekoliko metara od rive! Otrčao je u kuću, uzeo foto aparat i uspio snimiti dvije obitelji goranskih medvjeda. Godinama planinari Gorskim kotarom i Velebitom, a divljači ni traga. Najednom, eto dodoše pred vrata! To ipak izaziva stanovito čudjenje. Uspjeli su se spustiti u Vinodol, prijeći Jadransku magistralu i provući se kroz brojna sela i zaseoke. Ničega se nisu preplašili, a imali su i sreću, nitko ih nije upucao. Na rivijeru su došli 24. listopada 1994. godine u 16,25 sati. Nije poznato gdje su odsjeli.

(Miljenko Pavešić)

● **Obnovljena markacija u Mudnoj dolini.** Vrijedni markacisti, članovi sekcije Seniora PD "Platak" Rijeka, u cijelosti su obnovili markaciju od Čeke pokraj Podkilavca, kroz Mudnu dol sve do Gorničkog. Pored marki postavili su nekoliko novih tablica, obnovili i obojali pano na ulazu u Mudnu te zamijenili pokidanu užad na usponima. Dodite u Mudnu dol, tu jedinstvenu jarugu ne samo u Grobničkim Alpama već i u čitavoj našoj

Republići. Domar Davor čeka vas u domu na Hahlićama.
(Miljenko Pavešić)

● **Slovenski i hrvatski planinari.** Na Zavijazu su se 23–25. listopada sastale delegacije Hrvatskog planinarskog saveza i Planinske zvezde Slovenije i dogovorile se o daljnjoj suradnji, koja traje već dva i po desetljeća. Hrvatsku je delegaciju vodio Darko Berljak, a u njoj su bili još urednik HP dr. Željko Poljak, potpredsjednik IO Vladimir Novak, član IO Vladimir Sor, tajnik Nikola Aleksić, član Nadzornog odbora dr. Ante Starčević i predsjednik Komisije za odlikovanja Mišo Dlouhy. Slovensku je delegaciju vodio potpredsjednik PZS Janko Mirnik, a u delegaciji su bili član UO Drago Kozole, tajnik PZS Janko Pribošić i urednik Planinskog vestnika Marjan Raztresen. Berljak je slovenske kolege upoznao sa sadašnjim stanjem planinarstva u Hrvatskoj, a slovenski planinari našu delegaciju o novostima u slovenskom planinarstvu. Na susretu su se urednici PV i HP dogovorili da će u svojim časopisima pokloniti prostora susjednoj državi. Urednik HP će u proljetnom broju PV pisati o mogućnostima što ih hrvatske planine pružaju slovenskim planinarama, a urednik PV-a Marjan Raztresen već je u broju 11, 1994 (str. 471–473) objavio opširan članak pod naslovom "Na Velebitu su se susrele planinarske delegacije dviju država", u kojem je iscrpljeno prikazao današnje planinarske prilike u Hrvatskoj. (ŽP)

● **Gorska služba spašavanja**, a ne spasavanja. U duhu hrvatskog književnog jezika ispravno je reći spašavanje (jednako kao proglašavanje, ukrašavanje itd.) a ne spasavanje. Iako naoko sitnica, iskažimo svoju pažnju toj našoj vrijednoj humanoj organizaciji i ispravnim nazivom. (ŽP)

● **O čemu sve piše HP?** Naš riječki suradnik Branko Škrobonja potudio se da sastavi malu statistiku o najčešćim temama u Hrvatskom planinaru, pa eto što je utvrdio. U razdoblju od 20 godina (1973–1992) 34,2% naslova bilo je o Hrvatskoj. Tablica koju je izradio izgleda ovako:

Velebit	15,8%
Gorski kotar	10%
Okolica Zagreba	5,8%
Dalmacija	4,2%
Učka	1,7%
Slavonija	0,8%
BiH	11,7%
Ostatak bivše Jugoslavije	9,2%
Europska gorja	8,3%
Ekspedicije	7,5%
Speleologija	7,5%
Ostalo	8,3%

Budući da većina speleoloških članaka također govori o hrvatskim špiljama, postotak bi hrvatskih zapravo bio 45. Na naslovnim stranicama najčešći su bili motivi s ekspedicijom, zatim s Velebita (19) i iz Gorskog kotara (13). (ŽP)

● **Novi instruktori HPS u Splitu.** U organizaciji Splitskog planinarskog saveza i HPD "Mosor" upriličena je 5. rujna promocija devetorice novih planinarskih instruktora. Naslov alpinističkog instruktora stekli su Ana Mažar, Vinko Prizmić, Ivica Piljić, Eduard Retelj i Zlatko Kunosić, a speleološkog instruktora Goran Gabrić, Mladen Mužinić, Nenad Šaljić i Emir Štrkljević. Promocija je popraćena prigodnim programom, a zabilježena je na radiju, TV i u tisku.

(I. T. Tarinov)

● **"Zagreb naj" i planinarstvo.** Na izložbi "Zagreb naj", koja je otvorena 20. prosinca 1994. u Etnografskom muzeju u Zagrebu, uređena je i jedna vitrina s planinarskim eksponatima. Postavila ju je kustosica i planinarka Nada Gjetvaj. (ŽP)

● **Sedmi godišnji pohod** u istočnu Medvednicu organiziralo je 9. listopada PD HPT "Sljeme" iz Zagreba trasm Zelina – Zelingrad – Kladeščica – Laz – Grohot – Blaguša. Vrijeme loše, organizacija dobra, prisutno oko 50 planinara.

(I. Sakoman)

● **Treći svjetski dan pješačenja** obilježio je Zagrebački savez za sportsku rekreaciju 16. listopada organiziranjem pješačkog uspona na Sljeme za učenike zagrebačkih škola. Dosad je organizirano već sedam takvih pješačenja po Medvednici i Samoborskom gorju. Oni koju su bili na svih sedam pohoda dobili su nagrade. (J. Sakoman)

● **149. savjetovanje ZPP-a.** Zagorska planinarska društva održala su redovno savjetovanje 18. rujna na Kunagori pod predsjedanjem Alojza Kranjca. Prisutni su bili predstavnici 15 društava, ukupno 33 planinara. Zaključeo je da je 37. slet zagorskih planinara održan na Pokojcu 11. rujna dobro uspio (prisutno oko 400 ljudi).

● **Tragom dubina.** Pod tim je naslovom 5. prosinca održana u zagrebačkom Kulturno-informativnom centru u Zagrebu speleološka večer, na kojoj su Vlado Božić, Damir Lacković i Branko Jalžić slušateljstvu prikazali prošlost i sadašnje stanje speleologije u Hrvatskoj. (ŽP)

● **HPD "Zanatlja"** iz Zagreba priređuje za svoje članove vrlo atraktivne izlete. Tako je koncem srpnja organiziran izlet na Pecu s posjetom hrvatskom stratištu kod Bleiburga, 16. listopada izlet u Hrvatsko zagorje, 20. studenog "Izlet u nepoznato" (vođa puta Josip Majnarić, cilj: Križevci i Kalnik), a Martinje je proslavljen u društvenim prostorijama. (Vera Matanović)

Slika na zadnjoj stranici korica:
Adrian Horvat: Planina i žena (ulje na platnu).

Slika je bila izložena na autorskoj izložbi u HPS-u 1994. godine, a reproducirana je u Pojnjakovo "Hrvatskoj planinarskoj književnosti" (HPS 1994).

Poruke uredništva

PРЕПЛАТНИЦИМА

Prošlom broju bila je priložena uplatnica za preplatu, pa ako je još niste uplatili, molimo da to učinite najkasnije do 10. veljače, jer će nakon toga naš kompjuter dužnike automatski isključiti iz preplatničke mreže. Zbog ograničenih finansijskih mogućnosti tiskamo samo onoliko primjera časopisa koliko imamo registriranih preplatnika. Visina preplate označena je u impresumu, na drugoj stranici korica.

Posebno je važno da na uplatnici bude Vaš

preplatnički broj, jer nam banka uz obavijest o uplati obično ne šalje Vaše ime i adresu, nego samo taj broj. Zbog istoga razloga javite nam svaku promjenu svoje adrese, bilo pismeno ili telefonski (nije dovoljno označiti promjenu adrese na uplatnici). Nove pak preplatnike, koji još nemaju preplatnički broj, molimo da nam pošalju kopiju svoje uplatnice jer samo tako možemo pouzdano dozнати tko nam je i u koju svrhu doznačio novac.

SУРАДНИЦИМА

Od Nove godine HP izlaze češće (svaki mjesec), ali i na manjem broju stranica, što se neminovno mora odraziti i na njegovoj kompoziciji.

Osnovno je da prilozi trebaju biti što sažetiji (poželjno je do pet tipkanih stranica, s 30 redaka po stranici), ali sa što više ilustracija — fotografija, crteža, skica i karata. Fotografije mogu biti crno-bijele, kolor, a isto tako i kolor dijapositivi (ne negativi!). Molimo autore za što veći izbor, a budući da je gotovo uvijek riječ o dragim uspomenama, naša je briga da ih uredno vratimo.

Crteži i karte mogu biti na običnom papiru, našće ih stručnjak precrtaći tušem na paus-papir.

Pišite o onome što ste vidjeli, doživjeli ili iskusili ako bi to moglo zanimati druge planinare, pišite ako želite što korisna predložiti, pohvaliti, ali i pokuditi — izbor tema je velik. Priloge za rubriku vijesti pišite "telegrafskim" stilom. Kratki prilozi (10–20 redaka) mogu biti pisani i rukom.

Prednost dajemo temama koje govore o onome što će se dogoditi. Najavite priredbe što ih priprema vaše planinarsko društvo, ako želite dobar posjet!

Za vaš kalendar akcija

POHOD "TRAGOM PRVOG IZLETA HPD-a"

Ova završna priredba proslave 120. obljetnice hrvatskog planinarstva održava se u nedjelju 21. svibnja usponom iz Samobora na Oštrc i Plješivicu.

DAN HRVATSKIH PLANINARA

Održava se u subotu i nedjelju 24. i 25. lipnja u području Papuka (Jankovac, Velika, Orahovica), u znaku proslave stote obljetnice slavonskog planinarstva.

Potanje u idućim brojevima.

M 89

CHROMOS

Tvornica grafičkih boja

CHROMOS

Printing Ink factory

za grafičku industriju proizvodimo:

- boje za sve tehnike tiska s pripadajućim primjesama,
- različita pomoćna sredstva za rad u tiskarama,
- grafičke lakove,
- po željama kupaca izradujemo boje i primjese.

za industriju prerade plastičnih masa proizvodimo:

- boje za bojenje polietilena, polistirena, PVC-a u obliku granula,
- boje u tekućem stanju za bojenje polietilena, polistirena, ABS-a,
- boje za bojenje nezasićenih poliestera,
- boje za bojenje gume.

Zagrebačka 30, 41430 Samobor

Telefon: 041/ 782-122

Telefax 041/ 782-430

Telex: 21717 chrom rh